T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

IRAK VE TÜRKİYE'DE ÖĞRENİM GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

AHMED SAMİ HASAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

Danışman
Doç. Dr. İbrahim Bülent FİŞEKÇİOĞLU

KONYA - 2018

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

IRAK VE TÜRKİYE'DE ÖĞRENİM GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

AHMED SAMİ HASAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Doç. Dr. İbrahim Bülent FİŞEKÇİOĞLU

Bu araştırma Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 17202051 projesi ile desteklenmiştir.

KONYA - 2018

ÖNSÖZ

Irak ve Türkiye'de öğrenim gören üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılmasında yönelik bir çalışma yapılmıştır. Ben de ilk, orta ve yüksek öğrenimini Irak'ta yapmış, yüksek lisans eğitimine ise Türkiye'de devam eden birisi olarak her iki toplumu da yakından gözlemleme fırsatı edindim. Bu gözlemlerimi bir araştırma ortamına dökebilmem konusunda fikir veren ve bana kıymetli bilgi ve tecrübeleriyle destek olan Saygıdeğer hocam Doç. Dr. İbrahim Bülent FİŞEKÇİOĞLU'na içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmam boyunca bana yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Mehmet ALTIN'a ve diğer bölüm hocalarıma da teşekkür ederim.

Eğitim hayatımın her anında yanımda olan, bana maddi ve manevi her yönden katlanmış olan sevgili aileme de teşekkürü bir borç bilirim.

AHMED SAMİ HASAN

KONYA, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **vi**

SUMMARY ..... **vii**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Psikolojinin Tanımı 2

1.2. Psikoloji Biliminin Tarihi Gelişimi 4

1.3. Saldırganlık ile İlgili Kuramsal Bilgiler 6

1.3.1. Saldırganlık Tanımları 6

1.3.2. Saldırganlığın Nedenleri 8

Kişilik 8

Cinsiyet 9

Yaş 9

Çevre 10

Aile 10

Eğitim 11

Kültür 12

Kitle iletişim araçları 13

1.3.3. Saldırganlıkla İlgili Kuramlar 14

Psikanalitik kuram 14

Biyolojik kuram 15

Engellenme-saldırganlık kuramı 16

Sosyal öğrenme kuramı 17

1.3.4. Saldırganlık Türleri 18

Araçsal (edilgen) saldırganlık 18

Düşmanlık içeren (yıkıcı) saldırganlık 18

Atılganlık 19

1.3.5. Şiddet ve Saldırganlık 20

1.3.6. Saldırganlığı Kontrol Etme Yolları 20

2. GEREÇ VE YÖNTEM **22**

2.1. Evren ve Örneklem 22

2.2. Veri Toplama Araçları 23
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu 23
2.2.2. Saldırganlık Envanteri 23
2.3. Verilerin Analizi 24
3. BULGULAR 25
4. TARTIŞMA 35
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 42
6. KAYNAKLAR 46
7. EKLER 49
EK-A: Kişisel Bilgi Formu 50
EK-B: Saldırganlık Envanteri 51
EK-C: Kişisel Bilgi Formu (Arapça tercüme) 52
EK-D: Saldırganlık Envanteri (Arapça tercüme) 53
8. ÖZGEÇMİŞ 54

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 3.1. Milliyete Göre Değişim. 25
Çizelge 3.2.Cinsiyet Faktörüne Bağlı Saldırganlık Değerleri. 26
Çizelge 3.3. Medeni Hale Göre Değişim. 27
Çizelge 3.4. Sınıf Düzeyine Göre Değişim. 28
Çizelge 3.5. Yaş Aralığına Göre Değişim. 29
Çizelge 3.6. Barınma Yerine Göre Değişim. 31
Çizelge 3.7. Sportif Aktiviteye Göre Değişim. 32
Çizelge 3.8. Gelir Düzeyine Göre Değişim 33

ÖZET

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

IRAK VE TÜRKİYE'DE ÖĞRENİM GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

AHMED SAMİ HASAN
Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ / KONYA-2018

Bu çalışmanın amacı Irak ve Türkiye'de öğrenim gören üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesidir. Çalışma, Irak ve Türkiye'de öğrenim gören gönüllü üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya Irak Kerkük ve Erbil Üniversitesi, Türkiye'de ise Selçuk, Niğde, Aksaray Üniversitelerinde öğrenim gören toplam 1000 üniversite öğrencisi katılım sağlamıştır. Araştırmaya katılan 1000 kişinin 513'ü erkek, 487'si ise kadınlardan oluşmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında ise öncelikle verilerin tanılayıcı istatistikleri yapılmış, homojenlik için Kolmogorov–Smirnov testi, ikili karşılaştırmalarda Independent t test, çoklu karşılaştırmalarda One-Way Anowa, farklılığın kaynağının tespitinde ise Tukey HSD testi kullanılmıştır. Ölçeğin tamamı için Cronbach's Alpha değeri .84 olarak tespit edilmiş, Bu çalışma için anlamlılık seviyesi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Irak ve Türkiye'de öğrenim gören üniversiteli öğrencilerin saldırganlık alt boyutları yaş aralığı, aylık gelir düzeyi, milliyet, barınma yeri, medeni durum, sportif aktivite durumu gibi bağımsız değişkenler ışığında değerlendirilirmiş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre milliyet değişkenine göre Türk öğrencilerin tüm alt boyutlardaki saldırganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerin ortalamalarından yüksek olduğu anlaşılmıştır. Sınıf düzeyine göre genel olarak atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmezken, diğer boyutlarda istatistikî olarak anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan tüm yaş aralıklarında yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık boyutlarına bakıldığında Türk öğrencilerin ortalamalarının Iraklı öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak çeşitli değişkenlere göre Türk öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Iraklı Öğrenci, Saldırganlık, Saldırganlık Düzeyi, Türk Öğrenci

SUMMARY

REBULLIC of TURKEY

SELÇUK UNIVERSITY

HEALTH SCIENCES INSTITUTE

INVESTIGATION OF IRAQ AND LEVEL OF AGGRESSION IN TURKEY COLLEGE STUDENTS

AHMED SAMİ HASAN

Department of Sports Management

MASTER'S PROJECT /KONYA -2018

The aim of this study is to examine the level of aggression in Iraq and Turkey college students. Working, studying in Iraq and Turkey was carried out by volunteer university students. Operation Iraqi Kirkuk and Erbil University, in Turkey Selcuk, Nigde, Aksaray University has participated in a total of 1,000 studying in university students. Of the 1000 people who participated in the survey, 513 were male and 487 were female. For the collection of the research data, the diagnostic statistics of the data were first made, Kolmogorov-Smirnov test for homogeneity, Independent t test for binary comparisons, One-Way Anowa for multiple comparisons and Tukey HSD test for determination of difference source were used. The Cronbach's Alpha value for all of the scales was .84. The level of significance for this study was accepted as 0.05.

Of college students studying in Turkey and Iraq aggression subscales age range, income level, nationality, shelter, marital status, it assessed in the light of arguments such as sporting activity status and some evidence was obtained. According to findings, according to the nationality variable, it was understood that the average aggression of Turkish students in all sub dimensions was higher than the average of Iraqi students. While there was no significant difference in assertiveness dimension according to class level, it was determined that there was a statistically significant difference in other dimensions. On the other hand, when we look at the dimensions of destructive aggression, passive aggression and general aggression at all ages, Turkish students are found to have a higher average than Iraqi students. In general, it is understood that the level of aggression of Turkish students is higher than that of Iraqi students according to various variables.

Key Words: Iraqi student, Aggression, Aggression level, Turkish student

1. GİRİŞ

Genel olarak insanlar birbirinden farklı psikolojik yapıdadırlar ve olaylar karşısında birbirlerinden farklı tutum ve davranış sergileme eğilimindedirler. İnsanların sürekli değişen, karmaşık bu yapısı insanları anlamayı güçleştirmektedir. İnsanlar deneyimlerinden yola çıkarak bir şeyler öğrenirler, yaşadıklarına göre tepkisel davranışlar geliştirirler ya da iyi niyet geliştirirler. Dolayısıyla her insanın yaşam tecrübesiyle bağlantılı olarak insanların geneliyle ilgili farklı görüşleri ve yorumları vardır. Her bir insanın yaşam tecrübesi diğerine benzemeyeceğinden dolayı bu görüş ve yorumların kişiden kişiye değişmesi de normaldir.

İnsanların değişen yaşam algıları, yaşam şartları, olaylar karşısında sergiledikleri tavır, verdikleri tepkiler günümüz insanlarının çeşitli psikolojik problemlerle karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. Bu problemler içerisinde en önemlisi de saldırganlıktır. Bir kimsenin davranışının saldırganlık olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi davranışın kasıtla mı ya da kaza ile mi olduğuyla ilgilidir. Kasıt içeren, zarar verme amacı güden davranışlar saldırganlık olarak değerlendirilirken, kasti olarak yapılmayan davranışlar saldırganlık olarak değerlendirilmektedir (Koç ve Büyükgöze Kavas 2015).

Saldırganlık davranışı sadece insanlarda değil, hayvanlarda da görülen bir davranıştır. Yalnız insanların ve hayvanların saldırganlık gösterdikleri olaylar ve durumlar birbirinden farklıdır. Hayvanlalar sadece yaşamsal sebeplerden dolayı saldırgan davranışlarda bulunurken, insanlar hemen hemen her konuda başka bir türe ya da kendi türüne karşı saldırgan davranışlarda bulunabilir (Şahin ve Korkut Owen 2009).

Önemli konuların başında gelen saldırganlık, yaşamın var olduğu günden savaşa kadar insanlığın diğer canlılara acı verme çabası, şüphesiz ki üzerinde en çok araştırma yapılmış davranışlardan birisidir (Dalbudak 2012).

Diğer taraftan saldırganlığın yanında en çok kullanılan, hatta zaman zaman da birbirinin yerine kullanılan kavramlardan birisi de şiddettir. Futbolda şiddeti akademik araştırmalar, çoğunluk, izleyici ve taraftar şiddetinin nedenleri ve şiddeti

etkileyen faktörler çerçevesinde, izleyici ve taraftar odaklı yürütmüşlerdir (Kayaoğlu 2000; Acet 2001; Şahin 2003;Çağlayan ve Fişekçioğlu 2004; Talimciler 2006; Yıldız vd. 2007).

Saldırganlık bireylerde farklı şekillerde meydana gelen bir davranış şeklidir. Bu davranışı dürtükleyen sebeplerle, onu bazı davranış şekillerinden ayırt etmek oldukça güçtür. Çünkü saldırganlık tahrip etmek, yaralamak, yok etmek öfke nefret gibi tutumların yanı sıra, çeşitli sözel tepkiler şeklinde birleşmiş davranışlar olarak da karşılaşmaktayız. Öte yandan saldırganlık, farklı tepkileri içine alan tutumlarla alakalı durumları ifade etmek için de kullanılan bir kavramdır (Tozoğlu 2016).

Saldırganlık, pek çok çalışmaya konu olmuştur. Çeşitli araştırmalarda saldırganlığın nasıl önlenebileceği, saldırgan davranışların neden ortaya çıktığı ile ilgili görüşler belirtilmiştir. Fakat yapılan araştırmalardaki ortak görüş; saldırganlığın kişiye ve çevresine zarar veren, günlük yaşamda insanların pek çoğunun ise maruz kaldığı bir olgu olmasıdır.

Televizyon ve bilgisayar gibi araçlar vasıtasıyla öğrendiğimiz ve başkalarıyla konuştuğumuz konuların oldukça büyük bir bölümü saldırganlıkla ilgilidir (Eroğlu 2009). Bu bağlamda söz konusu çalışmada Irak ve Türkiye'de öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık düzeyleri incelenmiş, öğrencilerin saldırganlık düzeyinde etkili olan unsurlar ve saldırganlık kontrolü üzerinde durularak literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1.1. Psikolojinin Tanımı

Saldırganlık konusuna değinmeden evvel psikolojinin tanımı ve tarihi gelişiminden bahsetmek yerinde olacaktır. Nitekim "saldırganlık eylemi" psikolojik bir tepkidir. Bu nedenle konunun daha iyi anlaşılması için öncelikle psikolojinin çeşitli kaynaklardaki tanımlamasına bakılmalıdır.

"Psikoloji" kelimesinin kökenine bakılacak olursa kelime, Yunanca "psyche" ve "logos" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Psyche; ruh, hayatın özü manasına gelmektedir. Logos kelimesi ise bilgi ya da bilim manasına gelmektedir. Dolayısıyla bu iki kelimenin bir araya gelerek oluşturduğu anlam ise ruh bilimidir ki modern psikoloji biliminin de genellikle üzerinde durduğu konu budur (Hayes 2011).

Buradaki ruh derken, insanın maddesel bedeninin tersi kastedilmemektedir. Nitekim insan ruhu ile ilgili direk bir bilimsel araştırma yapmak günümüz imkânları ile söz konusu değildir. Buradaki ruh, ruhsal durum terimindeki insanın iç dünyası, davranış örüntüleri, moral ve motivasyonu ile ilgili bir kavramdır (Demirhan 2010).

Psikoloji, en basit anlamda, insan ve hayvan davranışlarını açıklayan ve aralarındaki ilişkileri anlamaya çabalayan bir bilimdir. Bu anlama çabası, bireyin hem kendi duygu, düşünce ve davranışlarını anlaması hem de diğer bireylerin yerine kendisini koyarak, onların duygu, düşünce ve davranışlarını objektif bir şekilde değerlendirebilmesi açısından oldukça önemlidir (Demirhan 2010).

Avrupa Psikologlar Dernekleri Federasyonu'nun tanımına göre psikoloji, bütün dünyada tanınan temel bir bilimdir. Bu alanda insan davranışlarının temelinde yatan zihinsel ve duygusal süreçler incelenmektedir. Bu süreçlerin içerisine psikofizyolojik tepkiler, duygusal tepkiler, motor ve sözel davranışlar girmektedir. Psikoloji sadece normal davranışları incelemez. Bireyin kendisine yönelik ve başkalarına yönelik anormal tutum ve davranışları da incelemektedir (Şahin 2006).

Cüceloğlu (1991)'na göre ise, insan davranışlarının altında yatan temel nedenleri bulmaya çalışan bilimsel çabaya verilen addır (Cüceloğlu 1991).

Amerikan Psikoloji Birliği'nin Aralık 1999 tanımlamasında psikoloji, "İnsanın her türlü davranışlarının, fiziksel ve ruhsal sağlığının altında yatan zihinsel süreçlerin anlaşılmasına, tahminine ve değiştirilmesine yönelik bir bilim ve uygulama alanı" şeklinde anılmaktadır (Şahin 2006).

Günümüzde psikoloji, hayatın hemen hemen her alanında görülen, kullanılan bir bilim dalıdır. Öyle ki reklâmlarda, müşteri yönlendirmesinde, bir işyerine personel alımında, iş veriminin artırılmasına yönelik çalışmalarda, işletmelerin ekip kaynak yönetimi birimlerinde artık psikolojiden yararlanılmaktadır. Hayatımızın büyük bir alanıyla iç içe olan bu bilimle ilgili kişinin temel bilgilere sahip olması önemlidir. Nitekim Cüceloğlu (1991), psikoloji ile ilgili temel kavramları bilmenin hem kişiye hem de topluma sağlayacağı yararı iki madde ile özetlemiştir.

1. Kişinin kendi davranışlarını anlamasını sağlayan yararlar:

Psikoloji, insan davranışlarını ele alan bir bilim dalı olduğundan dolayı kişinin davranışlarının nedenini öğrenmesine, kendisini daha iyi tanımasına, davranışları ile ilgili açıklama getirebilmesine olanak sağlar. Böylece kişi, davranışları ile ilgili bilgi sahibi olduğundan daha bilinçli hareketlerde bulunur. Tercihleri, beklentileri, hisleri konusunda daha tutarlı davranış örüntüleri sergiler. Dolayısıyla bu bilinçteki bir bireyin hayattaki ebeveyn, yönetici, eş, öğretmen olma gibi rollerde daha sağlıklı hareket ederek çevresine yararlı olacağı aşikârdır.

2. Toplum olarak daha sağlıklı ve demokratik bir düzen oluşturmayı kolaylaştıran yararlar:

Demokratik sistemle idare edilen bir toplumun vatandaşı, kendi bilgi ve görgüsü çerçevesinde doğru seçimlerde bulunabilir. Bilimsel bilgilerle donatılmış bir seçmenin kolay yoldan oy kazanmak isteyen politikacıyı engelleme gücü vardır. Bilinçli seçmen kitlesi demokratik rejimin en güçlü teminatıdır. Bilinçli seçmen, insan konularında daha gerçekçi, daha yapıcı kararlar alınmasının garantisidir.

Psikolojinin mesleki uygulama alanları arasında, en eskilerinden başlayarak, işletme ve örgüt psikolojisini, klinik psikolojiyi, eğitim psikolojisini, spor psikolojisini, askeri psikolojiyi, tüketici davranışı ve pazarlamacılık psikolojisini, çevre psikolojisini, insan faktörleri ve ergonomik psikolojiyi, insan kaynakları ve rehberlik psikolojisini, psikometriyi, uygulamalı sosyal psikolojiyi, sağlık psikolojisini, madde bağımlılığı psikolojisini, trafik kazaları ve yol güvenliği psikolojisini, sosyal müdahaleler psikolojisini, adli psikolojiyi, vb. saymak mümkündür (Şahin 2006).

1.2. Psikoloji Biliminin Tarihi Gelişimi

Psikoloji her ne kadar diğer bilim dallarına nazara n daha yeni bir bilim dalı olsa da, psikoloji biliminde gelinen noktada antik dönem düşünürlerinin ve bilim adamlarının çalışmaları baz alınmıştır.

Bilginin kökeninin ne olduğuna dair tartışmalar geçmişten günümüze kadar süregelmiş, bu tartışmalar etrafında gelişen düşünceler psikoloji bilimine de katkı sağlamıştır. Nitekim bu tartışmalardan dolayı modern bilim ve psikoloji bilimi doğmuştur denebilir. Antikçağdan günümüze devam eden bu tartışmalara göre bilginin

iki kaynağı vardır. Bunlar insani bilgi ve ilahi bilgidir. İnsani bilgi, kulaktan duyma ve doğrudan görme sonucu oluşan bilgilerden meydana gelmektedir. Yunan felsefecileri doğrudan görmeye dayanan bilgiye daha çok önem vermişlerdir (Çakmak ve ark 2012). Daha sonraki dönemde ise bilginin kaynağı ile ilgili iki farklı tartışma ortaya çıkmıştır. Bunlar Episteme ve Gnosistir. Episteme; görgül ve denenebilir bilgiyi ifade etmektedir. Gnosis ise; ilhama, tanrısal olan bilgiyi ifade etmektedir. Bu iki tartışma her ne kadar basit iki tartışma gibi algılansa da bilim dünyası ulaştığı noktayı bu tartışmalara borçludur. Çünkü bilim, birikimli olarak ilerler. Her bilgi kendinden sonraki bilgiye kaynaklık eder ve neticede daha teferruatlı bilgilere ulaşılır. Dolayısıyla Bilim iki kaynaktan Episteme yolunu seçmiştir. Yani bilim, denenebilir, gözlemlenebilir sonuçlara dayanmaktadır. Felsefede, sensualizm (duyumculuk) olarak tezahür eden bu bilgi yöntemi, psikolojinin deneysel bir bilim olma yolundaki temel çıkış noktasını oluşturmuştur (Korkman 2015).

Kökenini Platon, Aristo ve diğer Antik Çağ düşünürlerinden almış olan psikolojide deneysel yöntemi ilk kez 1879 senesinde Wilhelm Wundt, deneysel psikoloji laboratuvarı kurarak kullanmıştır (Demirhan 2010).

Wundt'un çalışması, çok önemli bir aşama olsa da, onun içe bakış yöntemini bilimsel bulmayan Watson, davranışçılığı geliştirmiştir (Korkman 2015). Ayrıca İ.P. Pavlov, şartlı refleksi incelemiş, İ.B. Watson fareler üzerinde incelemeler yapmış, E.L. Thorndike öğrenme üzerine çalışmıştır. İngiltere'de, Fransa'da ve ABD'de, günümüz kişilik ve zekâ testlerinin prototiplerinin uygulanmaya başlandığı görülmüştür. Böylece psikolojinin değişik alanlarında çalışmalar yaygınlaşmış ve yoğunlaşmıştır. Birkaç on yıl içinde, 1900'lerin ortasında, psikolojinin uygulamalı yönü de ortaya çıkmaya ve örgütlenmeye başlamıştır. Bu dönemde çeşitli psikolojik ekoller de ortaya çıkmıştır. Bugünkü psikolojiye ulaşılmasında katkı sağlayan o dönemde ortaya çıkmış başlıca ekoller şunlardır (Şahin 2006):

1. Yapısalcılık (Strüktüralizm)
2. Fonksiyonalizm
3. Davranış Psikolojisi (Behavyorizm)
4. Psikanaliz
5. Gestalt Psikolojisi

Bu ekoller sayesinde psikoloji bilimi önemli bir gelişim katetmiştir. Fakat günümüzde deneysel psikoloji, sözü edilen ekollerin düşünce biçimi doğrultusunda hareket etmemektedir. Onların göstermiş olduğu araştırma yollarından faydalanmaktadır. Dolayısıyla sadece bir ekolün izinde hareket edilmemekte, kaynak olarak kullanılmaktadır.

1950' li yıllardan sonra ise Klasik Davranışçı psikologların reddettiği "zihin" kavramı, psikolojinin tanımına "biliş" olarak tekrar girmiştir. Bunu sağlayan psikologlar, psikolojiyi "doğrudan gözlenebilen davranışların yanı sıra, standart koşullar altında yapılan davranışlardan dolaylı olarak çıkarılan bilişsel süreçleri inceleyen bilim dalı" olarak tanımlamıştır. E. C. Tolman (1886-1959), E. R. Guthrie (1886-1959) ve C. L Hull (1884-1952) gibi Yeni Davranışçılar sayesinde, çağdaş psikolojide incelenmekte olan üç davranış türünden ikincisi de (dolaylı olarak gözlenen davranışlar) psikolojinin tanımına girmiştir (www.felsefe.gen.tr).

Diğer taraftan tarihsel süreçte psikolojideki yöntem sorunu bir türlü çözülememiştir. Psikoloji bilimi her ne kadar pozitif bilimlere daha yatkın olmaya çalışsa da psikolojik süreçlerin deneysel metotlarla tam gözlemlenemiyor olması, psikoloji bilimini sosyal bilimlerin metotları ile hareket etmeye itmiştir. Fakat günümüzde psikofizyoloji, fizyolojik psikoloji ve nöropsikoloji gibi alanlar, teknolojik imkânların da gelişmesiyle bilinç gibi konuları da deneysel olarak incelemeye olanak sağlamaktadır (Korkman 2015).

Neticede geçmiş dönemlerdeki düşünürlerin sayesinde günümüz bilim anlayışı şekillenmiştir denebilir. Bilimin bugün geldiği nokta antik çağlardan günümüze bilginin kademeli olarak yapılanması ile mümkün olmuştur. Günümüz bilgi birikimi de geleceğin bilim dünyasına yön verecektir.

1.3. Saldırganlık ile İlgili Kuramsal Bilgiler

1.3.1. Saldırganlık Tanımları

Saldırganlık sözcüğü etimolojik açıdan ele alınırsa, Latincede "a" (doğru) ve "grad" (adım) sözcüklerinden türemiştir. İngilizcede ise "Agressio" şeklinde söylenen sözcük ileri yönde hareket etme anlamında da kullanılmaktadır (Şahin 2003).

Saldırganlık "duygu, niyet, amaç, davranış öğeleri ile beraber değerlendirilmesi gereken çok yönlü bir kavramdır." Dolayısıyla kavramın tek ve tartışmasız, kabul gören bir tanımını yapmak mümkün değildir. Literatüre bakıldığında da saldırganlık kavramı ile ilgili pek çok farklı tanımın olduğu görülmektedir (Kırımoğlu ve ark 2008).

Saldırganlık "canlı bir varlığa zarar verme veya incitme amacıyla yöneltilen, canlının da böyle bir işlemden kaçındığı davranış" olarak tanımlanmakladır. Freedman ve ark. (1993) göre ise saldırganlık "başkalarını incitmeyi amaçlayan (niyet) davranış ya da eylemlerden meydana gelmektedir". Saldırganlıkla ilgili başka bir tanımda ise "karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek; bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı verici davranış biçimi" olarak belirtilmiştir (Kırımoğlu ve ark 2008).

TDK'nın yaptığı tanıma göre ise saldırganlık "Bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabasıdır" (www.tdk.gov.tr).

Kimi bilim adamına göre saldırganlık; kişinin doğasından gelen öldürme içgüdüsü olarak tanımlarken; bazı bilim adamları da kontrol edilebilen ve önceden görülebilen, öğrenilmiş sosyal bir davranış biçimi şeklinde tanımlamaktadırlar (Kabak 2009). Anton Rahmah'a (1965) göre, saldırganlık eğilimine genellikle öfke ve nefret duyguları eşlik etmektedir.

Genellikle öfke, saldırganlığa intikamı arzusu ile eşlik etmektedir. Lundal Davidoff (1988), laboratuvar çalışmalarında bu tezin doğruluğunu vurgulamıştır. Lundal Davidoff (1988)'a göre öfke, sempatik sinir sisteminde yüksek düzeyde aktivite ile bilinçli ya da bilinçsizce yapılmış bir hatadan kaynaklanan hoşnutsuzluk hissi ile karakterize edilen bir duygudur.

Mustonen ve Pulkinen (1991) ise saldırganlığın, bir kişinin bir diğerine, kendine, hayvana ya da cansız bir nesneye kazara ya da niyetli bir biçimde fiziksel ya da psikolojik zarar vermeye neden olabilecek herhangi bir davranışı olduğunu ileri sürerek daha geniş bir tanım yapmışlardır. Bu tanıma fiziksel ve psikolojik zararın yanı sıra sosyal olarak zarar verme de eklenebilir. Örneğin birini toplum içinde küçük düşürmek sosyal anlamda zarar verici olduğu için saldırgan bir davranıştır (Tuzgöl 2000).

Ertan ve Ardalı (1996), saldırganlığı, hâkimiyet sağlamak, yenmek, yönetmek amacıyla yapılan güçlü, etkili bir hareket; yıkıcı ve yok edici bir davranış olarak tanımlamaktadırlar. Saldırganlık insanın varlık sebeplerinden biri olarak, yani kendini ve başkalarını tanımasını kolaylaştıran bir süreç olarak da görülebilmektedir (Efilti 2008).

Sabri Girgis'e (1961) göre ise saldırganlık, genellikle korku ya da öfke duygusuna sebep olan bir düşmanlık eylemidir.

Yapılan tanımlamalar değerlendirildiğinde saldırganlık ile ilgili "birey ya da grup tarafından canlı veya cansız bütün varlıklara yönelik, zarar verme amacıyla yapılan veya zarar verme amacı taşımasa da karşıdakine zarar veren ve karşıdaki tarafından zararlı olarak algılanan fiziksel, sözel, duygusal, cinsel eylemlerin tümü" denebilir (Şahin ve Korkut Owen 2009).

1.3.2. Saldırganlığın Nedenleri

Bireyin diğer davranışları gibi saldırgan davranışlar da sadece birden çok etken ile ifade edilebilmektedir. Saldırganlık hakkında yapılan çalışmaların bilhassa üstünde durdukları ifadelerden birkaçı anne babadan gelen genetik etmenler, insanın ruh hali, sonradan öğrenilen davranışlar, insanın yapısındaki bazı hormonal farklılıklar, beyindeki problemler, biyolojik açıdan çok gelişme göstermemiş olan beyin hareketleri, kitle iletişim araçları, anne baba davranışları ve kolay ulaşılabilen silahlar şeklinde ifade edilebilir (Korkut 2002).

Kişilik

İnsanlar bir arada yaşayan toplumsal varlıklar olduğundan dolayı, yaşadıkları toplumdan dışlanmamak adına toplumsal kurallara riayet etmeye gayret ederler. Toplumsal kurallar bazı saldırganca eylemlerin yapılmasının önüne geçerken, bazılarına da göz yumulmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla bireyler saldırgan bir davranışta bulunmadan evvel toplumsal normları göz önünde bulundurmaktadırlar. Fakat bireyler bazen saldırganlık davranışında bulunurken toplumsal normları ciddiye almayabilmekte, toplumun onaylamadığı davranışlara başvurabilmektedir. Burada saldırgan davranışlara yönelimde ya da yönelmemede belirleyici olan kişinin bireysel özellikleri ile kişisel yatkınlıklarıdır (Yalçın 2009).

Her birey bir diğerinden benzersiz bir yapıdadır. Kişilik de bu farklılık içinde gelişir. Zaten başlangıçta farklı bir genetik potansiyele sahip bireyler çevresel etkenlerle farklı kişilik özellikleri geliştirirler. Bireylerin saldırganlık ihtiyaçları ve saldırganlık düzeyleri de kişilik özelliklerinden doğrudan etkilenir (Eroğlu 2009).

İnsanlar saldırgan bir kişilik yapısına sahipse sapkın ve saldırgan davranışlar sergilerler. Bir bireyin çevresindeki insanların saldırganlık eğilimlerini tahmin etmesi güç değildir. Bazı bireyler kişilik yapıları gereği saldırgandır (Yalçın 2009).

Cinsiyet

Saldırganlığın ortaya çıkış sebeplerinden birisi de cinsiyet farklılıklarıdır. Batı toplumlarında, erkek çocukların kızlardan daha çok fiziksel saldırganlığı, kız çocukların ise, daha çok sözel saldırganlığı kullandıklarını vurgulanmaktadır (Eroğlu 2009).

Sosyal, kültürel değerler ve biyolojik faktörler dikkate alınarak incelendiğinde, erkek bireylerin kadın bireylerden daha çok saldırgan davranışlar göstermeye hazır oldukları, aynı zamanda saldırgan davranışlara da daha fazla hedef olmaları söz konusudur (Erden 2007).

Kız çocuklarının yasadıkları yoğun kaygılar ve duygular sonunda içe kapandıkları, aşırı hassas ve duygusal oldukları, sosyal öğrenme ve denetimlerde daha fazla boyun eğdikleri gözlenmektedir. Bu nedenle kızların saldırgan davranışlarının erkeklere göre daha az olduğu görülmektedir. Ayrıca erkekleri saldırgan davranışlara yönelten etkiler arasında fiziksel ve sosyal ya da maddi ödül ile statü kazanma eğilimi önemli olmaktadır. Araç olarak kullanılan saldırganlığın statü oluşturmadaki faydası, kişilerarası uzaklığı arttırması, kadınsı davranışlar göstermekle suçlanmaktan kaçınmayı sağlaması açısından erkeklerin daha fazla yeğledikleri görülmektedir (Adıgüzel 2012).

Yaş

Alanda yapılan pek çok araştırma erken çocukluk dönemi saldırgan davranışlarının daha sonraki yaşlarda yaşanan saldırgan davranışların yordayıcısı olduğu yönündedir. Yapılan araştırmalar sonucunda, erken dönemlerdeki saldırgan veya anti sosyal davranışların yaşamın sonraki dönemlerinde sürdüğü ve sıklıkla

sonraki dönemlerde daha da ciddi bir hal aldığı yolundadır. Richman, Stevenson ve Graham, üç yaşlarında sergilenen (aşırı hareketlilik ve rahatsızlık) saldırgan davranışların, sekiz yaş dolaylarında gözlemlenen anti sosyal davranışlarla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Diğer çalışmalar, çocuktaki saldırgan davranışların yetişkinliğe kadar süren ve devam edebilen bir durum olduğunu ve bu durumun da gençlikteki anti sosyal davranışlara, düşük meslek statüsüne, alkol kullanımına ve suç isleme vb. davranış durumlarına neden olabileceğini öngörmektedir (Yalçın 2009).

Çevre

Çevresel nedenlerin geniş bir bölümü kitle kargaşalarının patlak vermesine sebep olabilir. İnsanlar arası saldırganlığı artıran nedenler arasında aşırı gürültü, yoğun sıcaklık, karanlık, kalabalık, kötü koku ve pasif içicilikte vardır. İzleyiciler ve faktörlerin bir veya daha fazlasının var olduğu koşullar altında kendilerini bir olayın içerisinde bulabilirler (Tozoğlu 2016).

Diğer taraftan kişinin saldırganlık eğiliminde sosyo-ekonomik çevre de etkili olabilmektedir. Yapılan araştırmalara göre dar gelirli ve eğitim seviyesi düşük çevrelerde yetişen çocuklar eğitim düzeyi ve gelir seviyesi yüksek çevrelerde yetişen çocuklardan daha fazla saldırgan davranışlarda bulunaktadırlar. Diğer taraftan dar gelirli bir çevrede yetişen çocuk malına daha düşkün olduğu için bu konuda bir çatışamaya girmesi daha kolay olmaktadır. Ayrıca hayat şartlarında yüksek gelirli, yaşam standardı yüksek kişilerin olması da bu kişileri saldırgan davranışlara itmektedir. Bu da hayatın adaleti ya da adaletsizliği ekseninde gelişen sorgulamalardan ileri gelmektedir denebilir (Adıgüzel 2012).

Aile

İnsanın ilk sosyal çevresi kendi ailesidir. Kişinin sosyalleşme süreci ailede başlar ve yaşamı boyunca sürer. Kişinin saldırgan davranışlarda bulunmasında ailevi etkenler ilk sırada bulunur (Şahin 2011). Aile, çocuğun ilk kişilik özelliklerinin oluşmaya başladığı ilk çevresidir. Çocuk, iletişim kurmayı, toplum içinde nasıl hareket etmesi gerektiğini, olaylara nasıl tepki vermesi gerektiğini ilk ailede öğrenir. Dolayısıyla bir bireyin yetiştiği aile ortamı çok önemlidir. Ailenin gelir seviyesi, eğitim düzeyi, kültürel çevresi çocuğun gelişiminde etkilidir (Adıgüzel 2012).

Aileler arasındaki anlaşmazlıklar, iletişim kopuklukları, karı-koca arasındaki anlaşmazlıklar ve şiddet erkek bireylerde içine kapanık olma ve şiddete meyilli olma gibi olumsuz davranışlara sahip olmasına sebep olabilir. Babanın aşırı otoriter olması ve annenin sevgisini göstermemesi, baba ve annenin aşırı baskıcı olması da çocuğun saldırgan bir birey haline gelmesine neden olabilmektedir (Tozoğlu 2016).

Diğer taraftan fiziksel ceza kullanan anne-babaların çocukları diğerleriyle olan ilişkilerinde benzer şekilde saldırgan davranışlara başvurma eğilimindedirler. Şiddete maruz kalmış ve istismara uğramış erkek çocukların anne-babalarının da kendi anne babalan tarafından aynı muameleye maruz kaldığı belirlenmiştir (Tuzgöl 2000). Yavuzer (1991) ise aşırı baskıcı ve otoriter tutum ile dengesiz ve tutarsız ana-baba tutumları ile yetiştirilen çocuklarda saldırgan davranışlara daha fazla rastlanıldığını belirtmiştir.

İnsanlar ilk eğitimi aileden aldığı için kişinin insani yönünün ve manevi değerlerinin gelişmesinde aile oldukça önemli bir faktördür. Saldırganlık ve beraberinde ortaya çıkacak olumsuz davranışlar insanlık değerleri ile uyuşmayan hallerdir. Bu sebeple ailesinden ilk eğitimini doğru bir şekilde alan ve bunu benimseyen bireylerin saldırganlık ve diğer olumsuz davranışlara olan eğilimleri, ailesinden eğitim almamış ya da yarım yamalak eğitim almış kişilere oranla daha düşüktür. Bu sebeple aile ile saldırganlık arasındaki ilişki ihmal edilmemesi gerekmektedir (Yalçın 2009).

Çocuğu yetiştirme tutumu toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösterdiği gibi o toplumdaki aileler arasında da farklılıklar göstermektedir. Denilebilir ki ne kadar çok ana-baba varsa o kadar çok çocuk yetiştirme biçimi vardır. Ayrıca anne baba da çocuklarına karşı farklı yetiştirme davranışları içinde bulunabilirler (Adıgüzel 2012).

Eğitim

Geniş anlamda eğitim, bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yasama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. Başka bir ifadeyle, bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişmeler meydana getirme sürecidir (Yalçın 2009).

Saldırganlık ile ilişkili olarak ele alınan bir başka değişken ise eğitim düzeyidir. Yapılan bir başka çalışmada eğitim düzeyleri düşük, çoğu ev hanımı, çalışmayan ve yoksulluk sınırında yaşayan ve eşleri ile şiddete dayalı ilişkiler içinde olan anneler ve çocukları konu edilmiştir. Bu veriler, örnekleme alınan öğrenci annelerinin çocuk istismarı ve ihmalinde risk etkenleri olarak kabul edilen birçok ölçütü birlikte taşıdığını göstermektedir (Sezer 2007).

Diğer taraftan eğitim düzeyi yüksek bir ebeveynin çocuğuna yaklaşımı da farklı olmaktadır. Çocuğuyla kurduğu iletişim ve duygusal bağ, geleneksel ailelere oranla daha iyi olmaktadır. İletişimin iyi olduğu bir ailede çocuk kendisini daha iyi ifade edebilmekte, duygu ve düşüncelerini daha iyi yansıtabilmektedir. Diğer taraftan çocuğun iletişim kuramadığı, anlaşılmadığını hissettiği ailelerde ise çocuklar ya çok içe kapanık olmakta ya da saldırgan davranışlara daha yatkın olmaktadırlar. Dolayısıyla eğitim, kişinin saldırgan davranışlarını daha rahat kontrol altına almasını sağlamaktadır (Eroğlu 2009).

Kültür

Kültür, bireyin yaşadığı doğal çevreyle bağı ve kendi zihin dünyasında var olmasına bağlı olarak oluşturduğu, birey tarafından meydana getirmiş ve kuşaktan kuşağa geçmiş, geliştirilmiş duygu, düşünce ve davranış kalıplarının tamamıdır (Kurtiç 2006).

Değişik toplum yapılarında ve toplumların farklı yerlerinde saldırgan tavırların ve şiddet olaylarının farklı yoğunlukta gerçekleşmesi toplumun kültürel yapısının saldırganlığı etkileyeceğini sanmaktadırlar. Bu konu hakkında bir yargıya varabilmek için farklı teoriler yaratılmış fakat problemin tek ve kesin bir cevabı yoktur. Yapılan çalışma sonucunda toplumsal şiddetin günümüze dek üstünde en çok durulan belirleyeni, ekonomik yetersizlik ve toplumsal huzursuzluğa ve sorunlu aile yapısı göstergeleriyle, şiddet davranışlarına bulaşma suçu oranları arasında bir bağlantı tespit etmiştir. Arada bağlantı olduğu kanıtlanamayan tek ülke Japonya'dır. Bunu Japonya'da aile haricinde de kişilerin sergiledikleri davranışları oldukça güçlü davranışsal kontrol mekanizmaların olduğundan kaynaklanmaktadır. Japon kültüründe toplumsal kuralların yok sayılmasının ve bu kurallara uyulmamasının çok büyük utanç oluşturması da sebeplerden biri sayılmıştır. Bu sebeple Japonya'da

intiharların yükselmesini toplumsal ve ailevi işlev bozukluğu ile ilişkili olduğunu söyleyebiliriz (Tozoğlu 2016).

Saldırganlığı kabul eden bir kültürle yetişen bireyler bu davranışları benimseyerek yaşantılarının her alanında bunları kullanma eğilimine gireceklerdir. Oysa saldırganlık genel anlamda toplum tarafından onaylanmaz ve bu tür davranışlara izin verilmez. Kısacası saldırganlığı bir kültür haline getirmek insanlığın tarihi gelişimi açısından oldukça zararlı olacağından insanların bu davranışları kabul ederken gelecek nesli düşünmeleri yararlarına olacaktır (Yalçın 2009).

Kitle iletişim araçları

İletişim, içinde bulunduğumuz yüzyılın en önemli ögelerinden birisidir. Birçok bilim adamına göre içerisinde bulunduğumuz yüzyıl iletişim ve teknoloji yüzyılı olarak tanımlanmaktadır. İletişim en genel şekliyle "iki birim arasındaki birbirine ilişkin mesaj alışverişi" olarak tanımlanmaktadır (Cüceloğlu 2000).

İnsanoğlu eski devirlerden itibaren çevresinde meydana gelen şeyleri öğrenme arzusu içerisinde olmuştur. İnsanoğlunun bu arzusu kitle iletişim araçlarının gelişmesinde belirleyici olmuştur. Kitle iletişim araçları bir taraftan kişinin bilgilenmesini sağlarken, bir taraftan da farklı bir dünyanın kapılarını aralamaktadır. Kitle iletişim araçları sayesinde önümüze açılan dünya bizim algılarımızı ve dünya görüşümüzü şekillendirmektedir. Kitle iletişim araçları dünya algımız üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Eroğlu 2009).

Kitle iletişim araçlarında şiddet içerikli görüntü izlemek temel olarak fiziksel saldırganlığa, daha sonra ise diğer saldırganlık türlerinin artmasına yol açabilmekte ve bireyin daha saldırgan bir kişiliğe bürünmesine neden olabilmektedir. Kitle iletişim araçlarının saldırganlık ve suçlu ilgisini tespit için, öncelikle medyanın insan tutum, davranış ve eylemleri üzerindeki etkilerini belirlemek gerekmektedir. Dönmezer (1994)'e göre, belirli bir mesajı ya da şiddet veyahut müstehcenliği yayan haberleşme aracı insanların tutum, tavır ve hareketlerini, onların istek ve ihtiyaçlarını tatmin edebilecek bilgileri naklettiği zaman etkili olabilir (Tozoğlu 2016).

Gözlemsel öğrenme teorisinin ışığında, Schneider (1976) görsel, işitsel ve yazılı basının modern toplumlarda saldırganlığın yaygınlaşmasından büyük ölçüde sorumlu olduğunu belirtmektedir.

Son yıllarda kitle iletişim araçlarında özelliklede televizyonlarda şiddet ve saldırganlık bir araç olarak gösterilmekte ve içeriğinde saldırganlık ve şiddet bulunmayan olayların haber değeri taşımadığı durumuna gelinmiştir (Eroğlu 2009).

Ayrıca dizi ve filmlerdeki kahramanlar çocuklar tarafından rol model olarak alınabilmekte, bu kahramanların saldırgan davranışları aynen taklit yoluyla çocuk tarafından sergilenebilmektedir. Çünkü çocuklar, eylemlerini, anlık dürtülerini dizginleme konusunda yetersizdir. Diğer taraftan çocuk dizi ve filmlerde öğrendiği saldırgan davranışları sergileyebileceği bir ortam yakaladığında bunu büyük oranda gerçekleştirecek, eyleminin sonucunu dahi düşünmeyecektir (Adıgüzel 2012).

1.3.3. Saldırganlıkla İlgili Kuramlar

Saldırganlık, insanların doğasında olan ve günlük yaşamları sürecinde farklı nedenlerden dolayı ortaya koydukları davranış biçimlerinden biridir. Günümüz toplumunda artan şiddet olayları nedeniyle daha da önem kazanan saldırganlık, son yıllarda bilim adamları tarafından daha etkin şekilde araştırılan bir sosyolojik konu haline gelmiştir. Bu araştırmalar neticesinde ortaya farklı yaklaşım ve kuramlar konulmuştur. Saldırganlığın biyolojik, psikoanalitik, sosyal öğrenme ve engellenme kuramları açıklanmıştır.

Psikanalitik kuram

Psikanalitik yaklaşımın öfke duygusu ile ilgili açıklamaları incelendiğinde bu yaklaşımın, öfke duygusunu saldırganlığın bir boyutu olarak ele aldığı görülmektedir. Psikanalitik yaklaşımda öfke duygusunun bu işlevi daha çok bu kuramın önemli kavramlarından biri olan boşalım (katarsis) kavramı bağlamında ele alınmaktadır (Özmen 2006).

Freud tarafından geliştirilen psikanalitik kuram, saldırganlığı esas olarak içten gelen ve dışa vurulması zorunlu bir dürtü olarak tanımlamaktadır (Tuzgöl 2000). Bu kuram, organizmada kromozomlar, cinsel genler, hormonlar, merkezi ve otonom sinir sistemleri, endokrin, biyolojik ve kimyasal etkiler ve beynin elektriksel

faaliyetleri gibi saldırganlık çağrısı yapan bazı biyolojik şeylere odaklanmaktadır (Halifa 1998)

Lorenz ve Goldberg gibi psikanalistler de Freud'un saldırganlık enerjisini katarsis kavramı ile ilişkilendirmesini desteklemektedirler. Tsai (2000: 44)'e göre, ifade edilmeyerek içte tutulan öfke içsel baskıyı artırmakta ve kişi bu baskıyla mücadele ederken yoğun bir enerji sarfetmektedir. Psikanalitik kurama göre saldırganlığın bir alt boyutu olan öfkeyi sürekli olarak bastırmak iyi değildir. Sürekli olarak bastırılan öfke fizyolojik ve psikolojik sağlık açısından zararlıdır. Dolayısıyla psikanalitik kurama göre öfke ifade edilmesi gerekli önemli bir duygudur (Eroğlu 2009).

Lorenz ise saldırganlık kuramını önce hayvanlar üzerinde gözlem yaparak ortaya koymuş daha sonra insanı da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Lorenz, Freud ile benzer şekilde temelde bir içgüdünün var olduğu düşüncesini savunmaktadır. Fakat bu iki bilim insanının görüşlerini farklı kılan, Freud, saldırganlığın davranış amacında sadece tahrip etmenin olduğuna inanırken, Lorenz bu tür davranışların temelinde türün devamını sağlamak ve çevreye adaptasyon gibi temel amaçların varlığına inanmaktadır (Okyaz 2017).

Biyolojik kuram

Bilindiği üzere insanların saldırgan davranışlarını açıklamaya çalışan pek çok kuram bulunmaktadır. Bu kuramlardan en eskisi ise saldırganlığı insanın biyolojik yapısıyla ilişkilendiren biyolojik kuramdır (Eroğlu 2009).

Bu yaklaşıma göre insan davranışlarının bütün formları bireylerin hayatta kalabilmeleri için ortaya çıkmaktadır. İnsanların hayatta kalmalarını sağlayan davranış formları genler yoluyla nesilden nesille aktarılırlar. Buna göre "Bireylerin hayatta kalabilmeleri için hangi davranış formları daha ön plana çıkar?" seklinde bir soru ortaya çıkmaktadır. Sosyobiyologlara göre bu sorunun cevapları arasında saldırganlık davranışı ön plana çıkmaktadır. Genlerdeki farklı kombinasyonların saldırganlığa yol açtığı ifade edilmektedir (Eroğlu 2009).

Biyolojik kuram, insan saldırganlığına organizmadaki bazı yapıların neden olup olmadığım araştırmaktadır. Acaba bazı hormonların saldırganlıkta rolü var

mıdır? Beynin bazı bölgeleri saldırganlıktan sorumlu mudur? Kromozomların saldırganlıkla ilgisi var mıdır? Conner'e göre hayvan deneylerinde, seks hormonlarından testosteron verilmesi saldırganlığı artırmaktadır. Fetüs erkek olduğunda testosteron vücutta oluşmaya başlamakta, dolayısıyla beynin oluşumunda da görev almakladır. Bu nedenle erkeklerin kadınlardan daha saldırgan olduğu söylenmektedir (Tozoğlu 2016).

Biyolojik temelli yaklaşım, soyut olmayan ve gözle görülebilen verileri içerdiğinden dolayı önemlidir. Bununla birlikte, saldırganlığın meydana gelişinde etkili olan, bireyin zihinsel, duygusal ve sosyal süreçlerini göz ardı etmesi nedeniyle yetersiz kalmaktadır. Bu açıdan temel yapı olarak göz önünde tutulurken, psikososyal değişkenler daha ön plana çıkmaktadır (Eroğlu 2009).

Engellenme-saldırganlık kuramı

Saldırganlık davranışını tetikleyen bazı etkenler vardır. Bu etkenlerden birisi de engellenmedir. Birey engellenme ile karşı karşıya kaldığı zaman saldırganlık davranışı gösterme eğilimindedir. Kişi saldırgan davranışta bulununca bazen engellenme durumu ortadan kalkerken, bazen durum daha da kötüye gitmektedir (Cüceloğlu, 1991).

Kişinin amacına çok yakınken engellenme duygusuna kapılması çok daha kolaydır. Diğer taraftan kişi beklenmeyen bir sebepten ötürü engelleniyorsa ya da engellenme gerekçesi mantığa, akla, hukuka aykırılık teşkil ediyorsa engellenme duygusunu daha yüksek seviyede yaşamaktadır (Efilti 2008).

Engellenme-saldırganlık kuramı 1939 senedinde Dollard, Doob, Miller, Mowrer ve Sears tarafından geliştirilmiştir. Bu grup Yale grubu olarak da adlandırılmaktadır. Bu gruba göre engellenme kişinin amaç veya hedefinden alıkonulması, durdurulmasıdır. Sporda, örneğin voleybolda smaçörün smaç girişimi blokla, futbolda santraforun gol girişimi savunma oyuncularıyla, boksta rakibin atmaya çalıştığı yumruklar vücut hareketiyle engellenmeye çalışılır. Dolayısıyla engellenmeler fazlalaştıkça kişideki saldırganlık dürtüleri de artacak ve belli bir noktadan sonra bu, saldırgan davranışa dönüşecektir (Tiryaki 2000).

Engellenme saldırganlık kuramının savunduğu engelleme neticesinde saldırganlık oluşur varsayımı aynı zamanda yapılan araştırmalardan elde edilen bilimsel verilerle de desteklenmektedir. Buna rağmen kuram engellenen bireylerin saldırgan davranışları ne zaman ve ne şekilde gerçekleştireceğini, nasıl bir ifade olabileceğini ve saldırgan tavırlara maruz kalacak kişinin kim olabileceğini tam olarak belirtememektedir (Okyaz 2017).

Sosyal öğrenme kuramı

Bu kurama göre saldırgan davranışlar öğrenmeler sonucu kazanılmaktadır. Bandura ve arkadaşları tarafından ortaya atılan bu kurama göre insan saldırgan değildir. İnsan da saldırgan davranışlar toplumsallaşa ile beraber ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bireyi saldırganlığa yönelten sebepler içsel değil, tamamen dışsaldır. Başka kuramlarla kıyaslandığında bu kuram, dış etkenlere daha fazla ehemmiyet vermektedir. Fakat kişi sadece çevre etkisinde kalan ve bu etkiye göre hareket eden aciz bir varlık değildir. Saldırgan davranışlar çevre ile kişinin karşılıklı etkileşimi ile ortaya çıkmaktadır. Böylece çevre kişi davranışlarını şekillendirirken, çevre de kişi davranışlarından etkilenmektedir (Eroğlu 2009).

Sosyal öğrenme kuramı saldırganlık davranışının daha anlaşılır ve açıklanabilir olması konusunda önemli katkı sağlamıştır. Bu kuram saldırganlığı açıklarken daha somut bir şekilde gözlemlenebilir kavramları kullanmakta ve savunduğu öğrenme yöntemiyle, bireyler arası farklılıkları da daha kolay bir şekilde açıklamaktadır. Diğer kuramlar ile kıyaslandığında sosyal öğrenme kuramında saldırganlık davranışının kontrol edilebilme yönü daha iyimser sonuçları ortaya koymaktadır (Okyaz 2017).

Dolayısıyla yaklaşıma göre bir birey kendi dışındakileri gözlemleyerek sadece yeni davranışlar öğrenmekle kalmaz, bununla birlikte saldırgan davranışlara başvurmanın ya da böyle davranışlardan kaçınmanın uygun olduğu zaman ve ortamları da öğrenir. Bu süreç içinde dolaylı sonuçlar ve modelin statüsü gibi iki değişkenin önemli olduğu görülmüştür. Dolaylı sonuçlar, modelin davranışı sonucunda ödüllendirilmesi ya da cezalandırılmasıdır. Çocuklar saldırgan davranışları gözlem ve taklit yoluyla öğrenirler, bu öğrenmede üç çevresel etkinlik

kaynak oluşturur. Bunlar, ailevi etkinlikler, kültürel etkinlikler ve sembolik modellerdir (Eroğlu 2009).

1.3.4. Saldırganlık Türleri

İnsan saldırganlığını farklı yer ve zamanlarda, farklı ortaya konuş biçimleri ile görmek mümkün olmaktadır. Buna bağlı olarak da farklı saldırganlık tipleri ortaya çıkmaktadır.

Araçsal (edilgen) saldırganlık

Edilgen saldırganlık, bireylerin farklı kaygılardan dolayı pasif bir davranış göstererek mücadeleden kaçınmasını ifade eder. Dolaylı saldırganlık türü olarak da nitelendirilen edilgen saldırganlık, alay etme ve sözel olarak iğneleme şeklinde de kendini gösterebilmektedir (Koç ve Büyükgöze Kavas 2015).

Benimsenmiş saldırgan davranışlar, araçsal saldırı olarak belirtilir. Bir amaca varmak için planlı bir şekilde uygulanır. Araçsal saldırılar kurallı bir şekilde olabileceği gibi plansızda gerçekleştirilebilir. Sporda varılan ya da ulaşılmak istenen hedefler para, başarı, prestij, adını duyurma, şöhret olma olabilir. Saldırgan davranışta bulunan sporcu saldırganlığı bu amaçlarına erişmede bir araç olarak görebilir. Eğer bir şekilde bir kez saldırganlıkla amacına erişmişse, saldırgan davranış pekişir. Bu pekiştirme kişide, saldırganlıkla amaca ulaşılabileceği izlenimi yaratır (Açak 2011).

Örneğin, sinirli bir koca evdeki otoritesini sağlamak için karısına saldırganca yaklaşabilir. Bundan dolayı birincil amaçların seçilmesi düşünülür. Bu hedefler içinde güç ve hâkimiyet amacı, izlenim oluşturma, kendini gösterme amacı sayılabilir. Birçok genç birey saldırganlığı adını duyurma amacıyla kullanmaktadır (Tozoğlu 2016).

Düşmanlık içeren (yıkıcı) saldırganlık

Yıkıcı saldırganlık, bireyin engellenme, hayal kırıklığı, üzüntü ya da karmaşık duygu yoğunluğu içerisinde, kendisine zarar verdiğine inandığı kaynağa karşı zarar verme amacıyla, toplumun onaylamayacağı biçimde düşmanlık içeren bir saldırganlık sergilemesidir (Koç ve Büyükgöze Kavas 2015).

Düşmanca (antisosyal) saldırganlık toplumsal olarak onaylanmaz. Ama saldırgan davranışların birçoğu, gerçek yaşamda toplumsal kuralların zorlaması sonucunda ortaya çıkar ve bu nedenledir ki özgeci (ya da toplumsal) olarak tanımlanır. Psikologların çoğu, birincil hedefi herhangi bir kişiye zarar vermek olan bir saldırganlığın var olduğunu tartışmaktadırlar. Bu tür saldırganlık çoğunlukla düşmanlık barındıran saldırganlık olarak tanımlanır ve bu saldırganlığı duygusal ya da öfke saldırganlığı olarak görürler (Tozoğlu 2016).

Atılganlık

Atılganlık, insanların kendi menfaatlerini korumak için herhangi bir endişe duymadan duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilmesi ve başka insanların haklarının olduğunu benimseyerek kendi hakkını kullanmasını sağlayan her türlü davranışa atılganlık denilmektedir (Tozoğlu 2016).

Her atılganlık saldırganlık demek değildir. Bireyin kendisini rahatlıkla ifade edebilir durumda olması da atılganlık olarak adlandırılabilir. Atılganlık, başkalarının emeğini gasp etmeden, bireyin kendi hakkını savunabilmesidir. Atılganlık, dolaysız yöntemlerden yararlanılarak kurulan samimi, dürüst, açık ve etkileyici bir etkiletişim biçimidir. Nitekim atılganlık, kişilerarası iletişim ve etkileşimi kurmadaki sağlıklı davranış biçimlerinden birisi olarak belirtilmektedir. Bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve de başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyma biçimidir. Atılgan kişi etkin bir biçimde anlar, tartışır ve başkalarında, işbirliği içinde olma isteği uyandırır (Erşan ve ark 2009).

Atılgan kişinin özelliklerine bakılacak olursa (Humpreys 1998);

- Başkalarına bağımlı olmadan kendi işlerini yapabilirler,
- Davranışlarında açık ve samimidirler,
- Aynı zamanda iyimser ve esnek bir yapıları vardır.
- Yaşamdan ve mücadele etmekten zevk duyarlar,
- Çevre şartlarından kaynaklı olumsuzluklara karşı hoşgörülüdürler,
- Özgüvenleri yerindedir ve kendilerine değer verirler,

- Fiziksel önemli bir rahatsızlıkları bulunmaz,
- Kendi duygularının, sorunlarının ve hırslarının sorumluluğunu alabilirler.
- Doğrudan ve açık iletişimi tercih ederler.

1.3.5. Şiddet ve Saldırganlık

Saldırganlık çok boyutlu bir kavram olduğu için bazı durumlarda şiddet kavramı ile karıştırılmaktadır. Şiddet; genel anlamda, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı, eylemi nitelendirmektedir. Şiddet, özel olarak saldırgan davranışları, kaba kuvveti, beden gücünün kullanılmasını, yakan, yıkan, yok eden eylemleri, taşlı, sopalı, silahlı, bıçaklı saldırıları, ferde ve topluma zarar veren eylemleri kapsamaktadır (Aksoyak 2015).

Acet (2001) şiddeti, bir hareketin, bir kuvvetin veya gücün değerlendirilmesi, sert davranmak, kaba kuvvete başvurmak şeklinde tanımlamıştır. Tanımda da görüldüğü gibi saldırganlık, şiddete göre daha kapsamlı ve genel bir kavramdır (Şahin ve Korkut Owen 2009).

Şiddet ve saldırganlık, kafalarda anlam karışıklığına yol açan iki terimdir. Şiddet; bir kişi üzerinde suç ve baskı kullanarak, kişi istememesine rağmen bir şey yapmak ya da yaptırmaktır. Şiddet uygulama ise; vurma, yaralama, aşağılama, fiziksel ve psikolojik acı çektirme, saldırma, zorlama, işkence yapma, darp etme gibi eylemeleri içerir (Aksoyak 2015). Başka bir ifade ile şiddet, insanda doğal olarak var olduğu kabul edilen saldırganlık eğiliminin bireysel ya da toplumsal boyutta, ancak diğerine zarar verecek biçimde dışa vurulması, yansıtılmasıdır (Şenyüzlü 2013).

1.3.6. Saldırganlığı Kontrol Etme Yolları

Araştırmalar saldırgan davranışın önlenmesi bakımından cezanın sanılandan çok daha az etkili bir yöntem olduğunu ortaya koymuştur. Toplumda gelişen şiddet eylemlerini salt polisiye önlemlerle engelleme girişimlerinin başarısızlığa uğraması bu bakımdan kaçınılmaz gözükmektedir. Toplumsal, siyasi, kültürel, ekonomik, bütünleyici olmayan yalın polisiye önlemler, saldırganlığı olsa olsa görünürdeki hedeflerden başka yönlere çekebilir (Karayılmaz 2006).

Diğer taraftan Saldırganlığın önlenebilirliği konusunda sosyal öğrenme kuramcılarının savunduğu metot ise ceza ve ödül yöntemidir. Bu görüşe göre çocuğun saldırgan davranışları cezalandırıldığında çocuk, yaptığının olumsuz bir davranış olduğunu anlayacak bir daha tekrarlamayacaktır. Saldırgan davranış yerine yapılan alternatif davranışların ödüllendirilmesi sonucu, alternatif olan davranış çocuğa yerleşecek ve saldırgan davranış azalacaktır (Yalçın 2009).

Saldırganlıkla baş etmede, bireyin yeni davranış alışkanlıkları ve işler nitelikte davranışlar edinmelerini kapsayan sosyal beceri eğitimleri de yer almaktadır. Yapılandırılmış öğrenme durumları yaratılarak, sosyal ya da kişisel olarak kendini ifade etme, olumlu kişilerarası ilişkiler kurma, sorunlarla baş etme gibi çeşitli becerilerin yer aldığı eğitimler etkili olarak kullanılmaktadır (Gültekin 2008).

Bilindiği üzere saldırganlık davranışı ve saldırganlığın önlenebilmesi ilk önce aile içinde öğrenilmektedir. Ebeveynler iletişim kurmak yerine sorunlarını öfke ve saldırganlık içeren davranışlarla çözmeye çalışıyorlarsa çocuk da sorunların bu şekilde çözüleceğine dair bir inanç geliştirmektedir. Çocuk da sorunlarının çözümü olarak saldırgan davranışları görecektir. Dolayısıyla yetişkinler, anne ve babalar davranışlarında dikkatli olmalılar, evlatlarına rol model olma bilinciyle hareket etmelidirler (Kaymak Özmen 2004).

Saldırganlığın kontrol edilmesine ilişkin ilaç tedavisi, grupla psikolojik danışma, akılcı duygusal terapi, kas gevşetme teknikleri ve bilişsel davranışçı yaklaşıma göre yapılandırılmış bireysel ve grup terapileri kullanılmaktadır. Bunların içinde çeşitli sosyal becerileri içeren bilişsel davranışçı yaklaşım en sık kullanılan yaklaşımdır. Bu yöntem başarılı bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Saldırganlığı azaltmaya yönelik bilişsel davranışçı kuramı temel alan birçok program olmakla birlikte hepsi temelde bireylerin saldırganlıklarının bilişsel öğelerini fark etmeleri ve yeni becerileri kazanmaları üzerine odaklanmakta ve benzer teknikleri kullanmaktadırlar (Gültekin 2008).

Birçok araştırma bireylerin, spor etkinliklerine katılmanın beden, ruh ve kişilik yapısını geliştirdiğini, iradeyi güçlü kılma, karşılıklı dayanışma sağlama, özgüven geliştirme, kendini kontrol etme, başkalarına saygıyı öğrenmede önemli katkılar sağlandığını ve atılgan birey olmalarında rol oynadığını ortaya koymaktadır (Erşan ve ark 2009).

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Irak ve Türkiye'de öğrenim gören üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini belirlemeye yönelik bu çalışmada betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Betimsel araştırma; nitel çözümlemelerde yer alan kelimelere, ifadelere, kullanılan dile, diyalogların yapısına ve özelliklerine, kullanılan sembolik anlatımlara ve benzetmelere dayanarak tanımlayıcı bir analiz yapılması olarak da tanımlanabilir (Karadağ 2010). Betimsel araştırmada, verilerin analizi ve açıklanması suretiyle yorumlama, değerlendirme ve yeni durumlara uygulanacak şekilde genellemelere varma gibi işlemlere yer verilmektedir. Betimsel araştırma yöntemi anket, mülakat (görüşme) gözlem ve test teknikleri ile gerçekleştirilir. Özellikle anket ve mülakat tekniklerinin betimsel araştırmalarda önemli bir yeri vardır (Şen 2005).

Çalışmanın literatür kısmında konuyla ilgili kaynak kitaplardan yararlanılmıştır. Çeşitli dergi ve makalelerden, daha önce saldırganlık konusuyla ilgili yapılmış araştırmalardan da yararlanılarak konu zenginleştirilmiştir. Gerekliği görüldüğünde güvenilir sitelere de başvurulmuştur.

Araştırmada Iraklı ve Türk üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri milliyet, gelir düzeyi, yaş aralığı, sınıf seviyesi, barınma yeri, cinsiyet gibi değişkenler açısından değerlendirilerek, SPSS programında veriler analiz edilmiştir.

2.1. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Türkiye ve Irak'ta sporla ilgili lisans eğitimi gören üniversite öğrencileri oluştururken, örneklem grubunu ise tesadüfi olarak seçilen Türkiye'de Selçuk Üniversitesi, Niğde Üniversitesi, Aksaray Üniversitesinden 500, Irakta ise Kerkük Üniversitesi ve Selahattin Üniversitesinde eğitim gören 500 öğrenci olmak üzere toplam 1000 lisans öğrencisi oluşturmuştur.

2.2. Veri Toplama Araçları

Sosyo-demografik bilgilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu; Saldırganlık ile ilgili veriler için; geçerlik ve güvenirlik çalışması İlter-Kiper (1984) tarafından yapılan 30 maddeden oluşan ve Yıkıcı, Atılgan ve Edilgen Saldırganlık olmak üzere üç alt boyuta ayrılmış "Saldırganlık Ölçeği" (SÖ) kullanılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Irak ve Türkiye'de öğrenim gören üniversite öğrencisi katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin öğrenilmesi amacıyla hazırlanmış bir formdur. Formda aylık gelir düzeyi, medeni durum, sınıf seviyesi, yaş aralığı, cinsiyet, sportif aktivite gibi bağımsız değişkenlerle ilgili bilgilere yer verilmiştir (Bkz. EK-A). Arapça diline tercüme edilen anketteki gelir düzeyi soru T.C. Merkez Bankası'nın döviz kuruna göre düzenlenmiştir (01/08/2017) 1TL = 300 Dinar (Bkz. EK-C).

2.2.2. Saldırganlık Envanteri

Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması İlter-Kiper (1984) tarafından yapılan ölçek 30 maddeden ve 3 alt ölçekten oluşmaktadır: 1. Atılganlık, 2. Yıkıcı saldırganlık, 3. Edilgen saldırganlık. Ölçeğin her maddesi için "bana çok uyuyor"dan (+3 puan), "bana hiç uymuyor"a (-3 puan) kadar olan 7 seçenekten birinin seçilerek işaretlenmesi istenir. -3'le +3 arasında değişen puanlar toplanır ve her alt ölçek için bulunan puana +31 eklenerek değerler negatiflikten kurtarılır. Buna göre her alt ölçek için 1-61 arasında bir puan bulunur (Erşan ve ark 2009). Her üç alt ölçeğin toplam puanlarından genel bir saldırganlık puanı elde edilmektedir (Koç ve Büyükgöze Kavas 2015).

Bu çalışmada Herrera ve ark(1993) anketlerin orijinal dilden çevrilmesinde öne sürdükleri 6 aşamalı bir yaklaşımı (Seri yaklaşımı) dikkate alınmıştır. Seri yaklaşımın adımları sırasıyla; (1) ölçeğin bir kurul tarafından çevirisinin yapılması, (2) anlaşılırlık ve açıklığın ölçümü, (3) geri çevirim, (4) alan testi (5) güvenilirlik testi ve (6) sonuçların incelenmesi aşamaları yapılmıştır. Bu çalışmada bu yaklaşım dikkate alınmış ve Iraktaki öğrencilere uygulanacak anket soruları yeminli tercüman tarafından çevirisi yapılarak noter tarafından tasdik ettirilmiştir. Tasdik ettirilen anket

Irak Kerkük Üniversitesi ve Erbil şehrinde Selahattin Üniversitesinde öğrencilere Arapça olarak (Noter tasdikli) uygulanmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin tanılayıcı istatikleri yapılmış, normallik sınaması için Kolmogorov–Smirnov testi, ikili karşılaştırmalarda Independent t test, kullanılmış ve Ölçeğin tamamı için Cronbach's Alpha değeri 0,83 olarak tespit edilmiştir.

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,830	,874	30

3. BULGULAR

3.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Yıkıcı Saldırganlık, Atılganlık, Edilgen Saldırganlık ve Genel Saldırganlık Alt Boyutlarının Test Puanlarındaki Farklılıklarının Karşılaştırılması

Çizelge 3.1. Milliyete Göre Değişim.

Milliyet	n	%	Yıkıcı Saldırganlık		Atılganlık		Edilgen Saldırganlık		Genel Saldırganlık	
			X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss
Türkiye	500	50	25,84	11,76	19,72	11,71	27,15	10,44	72,72	20,15
Irak	500	50	21,28	9,44	18,98	8,09	22,66	9,91	62,91	23,21
		p		,000*		,241		,000*		,000*

* Gruplar arası anlamlı farklılık (P<0,05)

Çizelge 3.1'den de anlaşılacağı gibi milliyet faktörüne bağlı olarak, atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Yıkıcı saldırganlık boyutunda Türk öğrencilere ait ortalama değer (25,84±11,76) Iraklı öğrenci değerlerinden (21,28±9,44) daha yüksek bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Edilgen saldırganlık boyutunda Türk öğrencilere ait ortalama değer (27,15±10,44) Iraklı öğrenci değerlerinden (18,98±8,09) daha yüksek bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Genel saldırganlık boyutunda Türk öğrencilere ait ortalama değer (72,70±20,15) Iraklı öğrenci değerlerinden (62,91±23,21) daha yüksek bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Çizelge 3.2.Cinsiyet Faktörüne Bağlı Saldırganlık Değerleri.

Cinsiyet	n	%	Yıkıcı Saldırganlık		Atılganlık		Edilgen Saldırganlık		Genel Saldırganlık	
			X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss
Türk erkek	237	23,7	25,31	11,07	19,50	11,24	26,98	9,83	71,79	19,89
Irak erkek	276	27,6	20,80	9,20	19,08	8,11	22,75	9,62	62,64	23,21
		p		,000 *		,626		,000 *		,000 *
Türk kadın	263	26,3	26,32	12,35	19,92	12,14	27,31	10,98	73,56	20,39
Irak kadın	224	22,4	21,86	9,72	18,85	8,07	22,54	10,26	63,25	23,24
		p		,000 *		,244		,000 *		,000 *

* = Gruplar arası anlamlı farklılık (P<0,05)

Çizelge 3.2'de görüleceği üzere cinsiyet faktörüne bağlı olarak atılganlık boyutunda istatistikî olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Yıkıcı saldırganlık boyutunda Iraklı erkek öğrenci ortalama değerleri (20,80 ± 9,20) Türk erkek öğrenci (25,31 ± 11,07) ortalama değerlerine nazaran daha düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Edilgen saldırganlık boyutunda ise; Iraklı erkek öğrenci ortalama değerleri (22,75±9,62) Türk erkek öğrenci ortalamalarına (26,98±9,83) nazaran daha düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05).

Genel saldırganlık boyutunda Iraklı erkek öğrenci ortalama değerleri (62,64± 23,21) Türk erkek öğrenci (71,79 ± 19,89) ortalama değerlerine nazaran daha düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Yıkıcı saldırganlık boyutunda Iraklı kadın öğrenci ortalama değerleri (21,86 ± 9,72) Türk kadın öğrenci (26,32 ±12,35) ortalama değerlerine nazaran daha düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Edilgen saldırganlık boyutunda Iraklı kadın öğrenci ortalama değerleri (22,54 ±10,26) Türk kadın öğrenci (27,31±10,98) değerlerine nazaran daha düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05).

Genel saldırganlık boyutunda Iraklı kadın öğrenci ortalama değerleri (63,25 ± 23,24), Türk kadın öğrenci (73,56 ± 20,39) ortalamalarına göre daha düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Çizelge 3.3. Medeni Hale Göre Değişim.

Medeni Hal	n	%	Yıkıcı Saldırganlık		Atılganlık		Edilgen Saldırganlık		Genel Saldırganlık	
			X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss
Bekar Türk	473	47,3	25,91	11,81	19,29	11,64	27,26	10,55	72,46	20,17
Bekar Irak	413	41,3	21,38	9,62	18,82	8,04	22,48	10,04	62,68	23,48
		p		,000 *		,481		,000 *		,000 *
Evli Türk	22	2,2	25,41	11,42	28,09	11,17	25,68	8,53	79,18	20,03
Evli Irak	76	7,6	21,16	8,46	19,84	8,21	23,46	9,33	64,46	21,59
		p		,059 *		,000 *		,299		,005 *
Ayrı/Dul Türk	5	0,5	21,40	9,04	24,20	6,53	23,00	6,71	68,60	17,56
Ayrı/Dul Irak	11	1,1	18,27	9,48	19,00	9,46	23,73	9,01	61,00	25,11
		p		,545		,229		,861		,500

*, ab = Gruplar arası anlamlı farklılık (P<0,05)

Çizelge 3.3'e göre saldırganlık alt boyutlarının tamamında istatistiksel açıdan anlamlı değişimler gözlenmiştir (p<0,05).

Yıkıcı saldırganlık boyutunda bekâr Türk öğrencilere ait ortalama değer (25,91±11,81) Iraklı bekâr öğrencilerin değerlerinden (21,38±9,62) daha yüksek, Iraklı olup evli olan erkek öğrencilere ait ortalamalar (21,16±8,46) evli Türk öğrencilere ait değerlere (25,41±11,42) nazaran daha düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05).

Atılganlık boyutunda bekar/dul Türk öğrenciler ile Iraklı bekar/dul öğrenciler arasında herhangi bir değişim gözlenmezken; evli olan Türk öğrencilere ait ortalama değer (28,09±11,17) Iraklı evli öğrenci değerlerinden (19,84±8,21) daha yüksek bulunmuş ve bu değişimin istatistiki açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir (P<0,05).

Edilgen saldırganlık boyutunda evli/dul Türk öğrenciler ile Iraklı evli/dul öğrenciler arasında herhangi bir değişim gözlenmezken; bekâr Türk öğrencilere ait ortalama değerin (27,26±10,55) Iraklı bekâr öğrenci değerlerinden (22,48±10,04) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimin istatistiki açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir (P<0,05).

Genel saldırganlık boyutunda dul Türk öğrenciler ile Iraklı dul öğrenciler ortalamaları arasında herhangi bir değişim gözlenmezken; bekâr Türk öğrencilere ait ortalama değerleri (72,46±20,17) ile Iraklı bekâr öğrenci değerlerden (62,68±23,48) daha yüksek, evli Iraklı öğrencilere ait ortalamalar (64,46±21,59) ise evli Türk öğrencilere ait değerlere (79,18± 20,03) nazaran daha düşük bulunmuş ve bu değişimin istatistiki olarak da anlamlı olduğu görülmüştür (P<0,05).

Çizelge 3.4. Sınıf Düzeyine Göre Değişim.

Sınıf	n	%	Yıkıcı Saldırganlık		Atılganlık		Edilgen Saldırganlık		Genel Saldırganlık	
			X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss
Türk 1.Sınıf	163	16,3	25,62	11,85	18,66	11,46	27,61	9,78	71,89	20,62
Irak 1.Sınıf	100	10,0	21,47	9,96	17,20	6,78	21,91	9,75	60,58	22,69
		p		,003 *		,197		,000 *		,000 *
Türk 2.Sınıf	99	9,9	27,16	12,34	20,55	12,23	26,03	9,45	73,74	18,99
Irak 2.Sınıf	155	15,5	22,14	9,34	19,24	7,73	22,73	10,57	64,10	23,49
		p		,000*		,298		,010*		,000*
Türk 3.Sınıf	120	12,0	26,47	11,83	20,86	12,07	27,64	11,06	74,97	20,59
Irak 3.Sınıf	156	15,6	20,15	8,97	18,96	9,08	22,54	10,08	61,65	23,59
		p		,000 *		,136		,000 *		,000 *
Türk 4.Sınıf	118	11,8	24,42	11,02	19,36	11,24	26,96	11,48	70,73	19,98
Irak 4.Sınıf	89	8,9	21,53	9,79	20,56	7,95	23,56	8,57	65,65	22,59
		P		,048*		,367		,016*		,009 *

*, ab = Gruplar arası anlamlı farklılık (P<0,05)

Çizelge 3.4'e bakıldığında sınıf düzeyine göre atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Yıkıcı saldırganlık boyutunda ise; 1. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (25,62±11,62) Iraklı 1. sınıf öğrenci değerlerinden (21,47±9,96) daha yüksek, 2. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (27,16±12,34) Iraklı 2. sınıf öğrenci değerlerinden (22,14±9,34) daha yüksek, 3. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (26,47±11,83) Iraklı 3. sınıf öğrenci değerlerinden (20,15±8,97) daha yüksek, 4. sınıfta okuyan Türk öğren ait ortalama değer (24,42±11,02) Iraklı 4. sınıf öğrenci değerlerinden (21,53±9,79) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Edilgen saldırganlık boyutunda 1. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (27,61±9,78) Iraklı 1. sınıf öğrenci değerlerinden (21,91±9,75) daha yüksek, 2. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (26,03±9,45) Iraklı 2. sınıf öğrenci değerlerinden (22,73±10,57) daha yüksek, 3. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (27,64±11,06) Iraklı 3. sınıf öğrenci değerlerinden (22,54±10,08) daha yüksek, 4. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (26,96±11,48) Iraklı 4. sınıf öğrenci değerlerinden (23,56±8,57) daha yüksek ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

Genel saldırganlık boyutunda 1. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (71,89±20,62) Iraklı 1. sınıf öğrenci değerlerinden (60,58±22,69) daha yüksek, 2. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (73,74±18,99) Iraklı 2. sınıf öğrenci değerlerinden (64,10±23,49) daha yüksek, 3. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (74,79±20,59) Iraklı 3. sınıf öğrenci değerlerinden (61,65±23,59) daha yüksek, 4. sınıfta okuyan Türk öğrencilere ait ortalama değer (70,73±19,98) Iraklı 4. sınıf öğrenci değerlerinden (65,65±22,59) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 3.5. Yaş Aralığına Göre Değişim.

Yaş	n	%	Yıkıcı Saldırganlık		Atılganlık		Edilgen Saldırganlık		Genel Saldırganlık	
			X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss
17-21 Türk	250	25,0	26,04	11,92	19,73	11,67	27,54	10,21	73,31	19,94
17-21 Irak	155	15,5	22,75	9,44	17,54	6,96	22,34	10,39	62,62	22,82
		p		,002 *		0,018*		,000 *		,000 *
22-26 Türk	231	23,1	25,87	11,74	19,57	11,91	26,80	10,63	72,24	20,52
22-26 Irak	305	30,5	20,49	9,32	19,47	8,59	22,61	9,74	62,58	23,46
		p		,000 *		,915		,000 *		,000 *
27-31 Türk	14	1,4	22,29	8,73	20,14	8,27	24,71	9,38	67,14	17,00
27-31 Irak	25	2,5	18,76	8,54	19,88	7,91	22,96	9,38	61,60	22,70
		p		,227		,923		,580		,394
32 Üz Türk	5	0,5	24,80	13,55	25,60	14,71	30,60	16,71	81,00	22,90
32 Üz Irak	15	1,5	26,20	10,53	22,33	6,91	26,33	9,17	74,87	21,77
		P		,813		,502		,474		,596

*, ab = Gruplar arası anlamlı farklılık ($P<0,05$)

Çizelge 3.5'de görüleceği üzere atılganlık boyutunda, 17-21 yaş Türk ve Iraklı öğrenciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gözlenmiş ($p<0,05$); diğer yaş gruplarındaki değişimlerin anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Yıkıcı saldırganlık boyutunda 27-31 ve 32 yaş ve üzeri Türk ve Iraklı öğrenci ortalamaları arasında herhangi bir farklılık gözlenmezken; 17-21 yaş Türk öğrencilere ait ortalama değer (26,04±11,92) 17-21 yaş Iraklı öğrenci değerlerinden (22,75±9,44) daha yüksek, 22-26 yaş Türk öğrencilere ait ortalama değer (25,87±11,74) 22-26 yaş Iraklı öğrenci değerlerinden (20,49±9,32) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimlerin istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,05$).

Edilgen saldırganlık boyutunda 27-31 ve 32 yaş ve üzeri Türk ve Iraklı öğrenci ortalamaları arasında herhangi bir farklılık gözlenmezken; 17-21 yaş Türk öğrencilere ait ortalama değer (27,54±10,21) 17-21 yaş Iraklı öğrenci değerlerinden (22,34±10,39) daha yüksek, 22-26 yaş Türk öğrencilere ait ortalama değer (26,80±10,63) 22-26 yaş Iraklı öğrenci değerlerinden (22,61±9,74) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimlerin istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Genel saldırganlık boyutunda 27-31 ve 32 yaş ve üzeri Türk ve Iraklı öğrenci ortalamaları arasında herhangi bir farklılık gözlenmezken; 17-21 yaş Türk öğrencilere ait ortalama değer (73,31±19,94) 17-21 yaş Iraklı öğrenci değerlerinden (62,62±22,82) daha yüksek, 22-26 yaş Türk öğrencilere ait ortalama değer (72,24±20,52) 22-26 yaş Iraklı öğrenci değerlerinden (62,58±23,46) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimlerin istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 3.6. Barınma Yerine Göre Değişim.

Barınma	n	%	Yıkıcı Saldırganlık		Atılganlık		Edilgen Saldırganlık		Genel Saldırganlık	
			X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss
Aile yanı Türk	232	23,2	26,47	12,38	21,56	12,71	26,94	10,01	74,97	21,74
Aile yanı Irak	382	38,2	21,41	9,47	18,69	8,06	22,68	9,91	62,78	23,23
				,000 *		,001 *		,000 *		,000 *
Akraba yanı Türk	27	2,7	23,52	12,30	19,00	10,07	27,56	9,48	70,07	17,44
Akraba yanı Irak	20	2,0	23,40	11,06	18,65	6,02	23,10	11,06	65,15	23,72
				,973		,883		,145		,416
Yurtta Türk	119	11,9	25,71	11,85	19,01	10,68	27,26	11,02	71,97	18,77
Yurtta Irak	84	8,4	20,75	9,26	20,21	8,60	22,48	10,03	63,44	24,34
				,001 *		,375		,002 *		,005 *
Öğrenci evi Türk	122	12,2	25,31	10,31	17,09	10,50	27,35	10,96	69,75	18,53
Öğrenci evi Irak	14	1,4	17,79	6,64	19,86	8,25	22,43	8,17	60,07	15,18
		P		,001 *		0,264		,054 *		,041 *

*, ab = Gruplar arası anlamlı farklılık (P<0,05)

Çizelge 3.6'e göre Saldırganlık alt boyutlarının tamamında istatistiksel açıdan anlamlı değişimler gözlenmiştir (p<0,05).

Yıkıcı saldırganlık boyutunda aile yanında ikamet etme durumuna göre; Türk öğrencilere ait ortalama değer (26,47±12,38) Iraklı öğrenci değerlerinden (21,41±9,47) daha yüksek, akraba yanında kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (23,52±12,30) Iraklı öğrenci değerlerinden (23,40±11,06) daha yüksek, yurta kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (25,71±11,85) Iraklı öğrenci değerlerinden (20,75±9,26) daha yüksek, öğrenci evinde kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (25,31±10,31) Iraklı öğrenci değerlerinden (17,79±6,64) daha yüksek olduğu tespit edilmiş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05).

Atılganlık boyutunda ise; aile yanında kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (21,56±12,71) Iraklı öğrenci değerlerinden (18,69±8,06) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05).

Edilgen saldırganlık boyutunda aile yanında kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (26,94±10,01) Iraklı öğrenci değerlerinden (22,68±9,91) daha yüksek, akraba yanında kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (27,56±9,48) Iraklı öğrenci değerlerinden (23,10±11,06) daha yüksek, yurta kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (27,26±11,02) Iraklı öğrenci değerlerinden (22,48±10,03) daha

yüksek, öğrenci evinde kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (27,35±10,96) Iraklı öğrenci değerlerinden (22,43±8,17) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Genel saldırganlık boyutunda aile yanında kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (74,97±21,74) Iraklı öğrenci değerlerinden (62,78±23,23) daha yüksek, akraba yanında kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (70,07±17,44) Iraklı öğrenci değerlerinden (65,15±23,72) daha yüksek, yurtta kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (71,97±18,77) Iraklı öğrenci değerlerinden (63,44±24,34) daha yüksek, öğrenci evinde kalan Türk öğrencilere ait ortalama değer (69,75±18,53) Iraklı öğrenci değerlerinden (60,07±15,18) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Çizelge 3.7. Sportif Aktiviteye Göre Değişim.

Sporculuk	n	%	Yıkıcı Saldırganlık		Atılganlık		Edilgen Saldırganlık		Genel Saldırganlık	
			X	Ss	X	Ss	X	Ss	X	Ss
Spor Yaparım Türk	214	21,4	25,46	11,35	19,66	11,53	27,95	9,81	73,08	19,51
Spor Yaparım Irak	215	21,5	21,35	9,35	19,04	7,98	23,00	9,59	63,40	22,68
		p		000 *		0,513		000 *		000 *
Arasıra yaparım Türk	208	20,8	26,45	12,19	20,32	12,25	27,23	10,53	74,00	19,93
Arasıra yaparım Irak	192	19,2	21,73	9,31	19,31	8,19	23,35	9,82	64,40	22,71
		p		000 *		0,33		000 *		000 *
Yapmam Türk	78	7,8	25,28	11,78	18,29	10,72	24,74	11,60	68,32	22,06
Yapmam Irak	93	9,3	20,16	9,92	18,15	8,13	20,41	10,56	58,72	25,12
		P		002 *		0,920		011 *		009 *

*, ab = Gruplar arası anlamlı farklılık (P<0,05)

Çizelge 3.7'e bakıldığında sportif aktivitelerine göre atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Yıkıcı saldırganlık boyutunda ise; spor yapan Türk öğrencilerin ortalamaları (25,46±11,35) Iraklı öğrencilerden (21,35±9,35) daha yüksek, ara-sıra spor yapan Türk öğrencilerin ortalamaları (26,45±12,19) Iraklı öğrencilerden (21,73±9,31) daha yüksek, spor yapmayan Türk öğrencilerin (25,28±11,78) ortalamalarının ise Iraklı öğrencilerden (20,16±9,92) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Edilgen saldırganlık boyutunda, spor yapan Türk öğrencilerin ortalamaları (27,95±9,81) ıraklı öğrencilerden (23,00±9,59) daha yüksek, ara-sıra spor yapan

Türk öğrencilerin ortalamaları (27,23±10,53) Iraklı öğrencilerden (23,35±9,82) daha yüksek, spor yapmayan Türk öğrencilerin (24,74±11,60) ortalamalarının ise Iraklı öğrencilerden (20,41±10,56) daha yüksek olduğu tespit edilmiş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0,05).

Genel saldırganlık boyutunda spor yapan Türk öğrencilerin ortalamaları (73,08±19,51) Iraklı öğrencilerden (63,40±22,68) daha yüksek, ara-sıra spor yapan Türk öğrencilerin ortalamaları (74,00±19,93) Iraklı öğrencilerden (64,40±22,71) daha yüksek, spor yapmayan Türk öğrencilerin (68,32±22,06) ortalamalarının ıraklı öğrencilerden (58,72±25,12) daha yüksek olduğu belirlenmiş ve bu değişimin istatistikî açıdan da anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

Çizelge 3.8. Gelir Düzeyine Göre Değişim.

Gelir	**n**	**%**	**Yıkıcı Saldırganlık**		**Atılganlık**		**Edilgen Saldırganlık**		**Genel Saldırganlık**	
			X	**Ss**	**X**	**Ss**	**X**	**Ss**	**X**	**Ss**
500-1500 TL Türk	315	31,5	25,35	11,56	19,35	11,01	27,14	10,64	71,84	19,07
150,000-450,000 Dinar Irak	345	34,5	21,63	9,40	18,92	8,01	22,68	9,91	63,23	23,06
		p		000 *		,569		000 *		000 *
1501-2500 TL Türk	101	10,1	27,78	12,81	23,59	13,29	26,88	10,20	78,26	22,08
450,000-750,000 Dinar Irak	99	9,9	20,35	9,40	18,84	8,67	22,52	9,50	61,71	23,40
		p		000 *		,003 *		002 *		000 *
2501-3500 TL Türk	44	4,4	25,50	11,97	16,23	12,25	29,02	10,02	70,75	23,01
750,000-1,050,000 Dinar Irak	20	2,0	18,55	8,99	19,30	7,15	18,40	7,65	56,25	20,72
		p		,013 *		,213		,000 *		,016 *
3501 TL üzeri Türk	40	4,0	25,20	10,18	16,75	9,90	25,90	9,97	67,85	17,90
1,050,000Dinar üzeri Irak	36	3,6	21,94	10,09	19,69	7,91	25,19	11,50	66,83	25,29
		p		,166		,155		,775		,839

*, ab = Gruplar arası anlamlı farklılık (P<0,05)

Çizelge 3.8'e göre üniversiteli öğrencilerin gelir seviyesine göre saldırganlık boyutlarındaki değişime bakıldığında tüm alt boyut ortalamalarında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir (p<0,05).

Gelir düzeyi (500-1500 TL-150,000-450,000 Dinar) arasında olan Türk ve Iraklı öğrenciler arasında atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmezken; Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgenlik ve genel saldırganlık boyut değerlerinin Iraklı öğrencilerden istatistiki anlamda daha yüksek değerlere sahip oldukları tespit edilmiştir(P<0,05).

Gelir düzeyi (1501-2500 TL-450,000-750,000 Dinar) arasında olan Iraklı ve Türk öğrenciler arasında saldırganlık alt boyutlarının tamamında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Türk öğrencilerin tüm alt boyutlarının

ortalamalarının Iraklı öğrencilerin değerlerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (P<0,05).

Gelir düzeyi (2501-3500 TL-750.000-1.050.000 Dinar) arasındaki Iraklı ve Türk öğrencilerin saldırganlık ortalamalarına bakıldığında ise; atılganlık alt boyutunda anlamlı bir değişim gözlenmezken; diğer alt boyutların tamamındaki değişimin istatistikî açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir(P<0,05). Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir ve istatistiksel olarak anlam teşkil ettiği anlaşılmıştır (P<0,05).

Gelir düzeyi (3501 TL ve üzeri -1,050,000 Dinar ve üzeri) olan Iraklı ve Türk öğrencilerin saldırganlık alt boyutlarının hiç birisinde anlamlı bir değişim gözlenmemiştir.

4. TARTIŞMA

Irak ve Türkiye'de öğrenim gören üniversiteli öğrencilerin saldırganlık düzeyleri konusunda araştırmaya Irak'ta öğrenim gören 500, Türkiye'de ise öğrenim gören 500 öğrenci katılmıştır. Her iki ülkeden eşit sayıda katılımcı olması sebebiyle ülkeler arası bulgulardan tutarlı neticelere ulaşıldığı düşünülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan 1000 kişinin 513'ü erkek, 487'si ise kadınlardan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin milliyetlerine göre saldırganlık alt boyutları incelendiğinde atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmezken; yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık boyutlarında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir ($P<0,05$). Buna göre Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların saldırganlık düzeyleri cinsiyet faktörüne bağlı olarak değerlendirildiğinde ise, atılganlık boyutunda istatistikî olarak hem erkeklerde hem de kadınlarda anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Türk erkek öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamaları Iraklı erkek öğrencilerin ortalamalarından yüksek olduğu bulunmuş ve istatistikî açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Türk kadın öğrencilerin de yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamaları Iraklı kadın öğrenci ortalamalarından yüksek bulunmuştur($P<0,05$).

Karataş (2008)'in lise öğrencilerinin öfke ve saldırganlık düzeyi ile ilgili yaptığı çalışmaya göre erkeklerin fiziksel saldırganlık puan ortalamaları kızların fiziksel saldırganlık puan ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, çalışmamızın bulgusu ile çelişmektedir. Nitekim cinsiyete göre bir değerlendirme yapıldığında saldırganlık boyutu ortalamaları gruplar arasında en yüksek Türk kadın öğrencilerindir. Diğer taraftan söz konusu çalışmanın lise öğrencilerine yönelik olduğu da atlanmamalıdır. Dervent ve ark (2010)'nın çalışmasında ise, cinsiyet değişkenine göre yıkıcı, edilgen, genel saldırganlık ve atılganlık özellikleri açısından denekler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Erşan ve ark (2009) yaptıkları çalışmada kızlarda atılganlığın erkeklere göre yüksek olduğu bulunmuş, fakat istatistiksel yönden anlamlı bulunmamıştır. Kırımoğlu ve ark (2008), lise öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmada katılımcıların cinsiyetleri açısından saldırganlık düzeylerini kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla

saldırganlık ölçeği puanlarını anlamlı derecede yüksek bulmuşlardır. Tok (2001) üniversite öğrencilerine yönelik yapmış olduğu çalışmada cinsiyet değişkenine göre, erkek öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin kız öğrencilerinkine göre anlamlı derecede yüksek olduğunu tespit etmiştir. Aksoyak (2015) ise yaptığı araştırmada kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha saldırgan oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bir bakıma bu araştırmanın çalışmamız ile tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Baş (2010), erkek öğretmen adaylarının, saldırganlığın her boyutunu kız öğretmen adaylarına göre daha çok tercih ettiklerini tespit etmiştir. Tiryaki'nin (1996) yapmış olduğu araştırmada, kadın ve erkek deneklerin yıkıcı saldırganlık alt boyutu ortalama puanları arasında bir farklılık görülmektedir. Erkek deneklerin atılgan saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık puanları birbirine yakın olmasına rağmen yıkıcı saldırganlık ortalama puanları kadın deneklerden daha yüksektir. Arıcak (1995), araştırmasında üniversite öğrencilerinin saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odakları arasındaki ilişkiyi; cinsiyet, bağımsızlık düzeyi, bireyin öğrenim gördüğü bölüm, sınıf düzeyi ve algılanan ana-baba tutumu değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmada cinsiyet değişkeni erkeklerin lehine olacak şekilde anlamlı bir farklılığa sebep olurken sınıf seviyesi, bölümler, ana-baba tutumu, benlik saygısı ve denetim odağı değişkenleri ise anlamlı bir farklılığa sebep olmamıştır. Galen ve Underwood (1997), değişik saldırganlık türlerinin duygusal etkilerini inceledikleri araştırmalarında kızların ve erkeklerin sosyal saldırganlığa karşı fiziksel saldırganlığı nasıl değerlendirdiklerini incelemişlerdir. Araştırmada iki cinsin de genel olarak fiziksel saldırganlığın sosyal saldırganlıktan daha acı verici olduğu fikrinde olduğu görülmüştür. Kurtyılmaz (2005), adayların saldırganlık davranışlarını çeşitli değişiciler bakımından ele almıştır. Araştırma sonunda adayların orta düzeyde saldırganlıklarının olduğu, erkeklerin saldırganlık düzeyinin kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu duruma ilişkin literatürde farklı sonuçlara ulaşılmış çalışmalar olduğunu ve söz konusu çalışmaların bazılarında erkeklerin saldırganlık puanlarının kadınlardan, bazılarında ise, kadınların saldırganlık puanlarının erkeklerden ya da cinsiyetin saldırganlık puanını etkilemeyen bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. Cinsiyetler açısından saldırganlık puanlarında meydana gelen farklı bulgu ve

sonuçları toplumlarda çocuk yetiştirmedeki farklı tutum ve davranışlardan kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Araştırmaya katılan öğrencilerin medeni durumlarına göre saldırganlık alt boyut ortalamaları incelendiğinde tüm boyutlarda anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık boyutlarında bekâr Türk öğrenciler ile bekâr Iraklı öğrenciler arasında istatistikî anlamda bir farklılık görülürken, atılganlık boyutunda bir değişim görülmemiştir (P>0,05). Buna göre, Türk bekâr öğrencilerin yıkıcı edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı bekâr öğrencilerin ortalamalarından yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evli Türk ve evli Iraklı öğrencilerin boyutlarına bakıldığında ise, edilgen saldırganlık dışında tüm boyutlarda anlamlı bir farklılık görülmektedir (P<0,05). Evli Türk öğrencilerin tüm alt boyut ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eşinden ayrılan Türk ile Iraklı öğrencilerin saldırganlık boyutlarına bakıldığında ise yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık alt boyut ortalamalarında anlamlı bir farklılık görülmezken, tüm saldırganlık boyutlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür (P>0,05).

Şanlı (2014), araştırmasında futbol müsabakalarında olaylarda yer alan seyircilerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi çalışmasında seyircilerin saldırganlık düzeyi ile medeni durum arasında mantıklı bir ayrım görülmediğini bulmuştur.

Yapılan araştırmada Iraklı ve Türk üniversite öğrencilerinin saldırganlık alt boyut ortalamaları sınıf düzeyine göre değerlendirildiğinde genel olarak atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık bulunamamış, diğer boyutlarda istatistikî olarak anlamlı bir farklılığın olduğu anlaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre 1., ve 3. sınıfta öğrenim gören Türk üniversite öğrencilerinin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı üniversiteli öğrencilerin ortalamalarından yüksek olduğu bulunmuştur. 2. sınıfta öğrenim gören Türk öğrenciler ile Iraklı öğrencilere bakıldığında ise atılganlık ve edilgenlik boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmazken, yıkıcı ve genel saldırganlık ortalamalarının Türklerin daha yüksek olduğu görülmüştür. 4. sınıfta öğrenim gören Iraklı ve Türk öğrenciler arasında bir karşılaştırma yapıldığında ise atılganlık boyutunda Türk öğrencilerin ortalamaları

Iraklı öğrencilerden düşük bulunmuş, diğer boyutlarda ise Türk öğrencilerin ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir (P<0,05).

Erşan ve ark (2009) yapmış oldukları çalışmada Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü 2. sınıf öğrencilerinin yıkıcı saldırganlık puanının, 4. sınıf öğrencilerininkinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tok (2001)'un araştırmasına göre, üniversite son sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları, birinci sınıf öğrencilerinin ortalamalarına göre daha yüksektir. Aksoyak (2015) üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile ilgili olarak yaptığı çalışmada üçüncü sınıftaki öğrencilerin toplam saldırganlık oranının diğer sınıflardan daha yüksek olduğunu, son sınıf öğrencilerinde ise toplam saldırganlığın en az seviyede olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla yapılan araştırmalarda sınıf düzeyine göre saldırganlık ortalamalarında tutarlı bir sonuç yoktur.

Araştırmaya katılım gösteren üniversiteli öğrencilerin saldırganlık alt boyut ortalamaları bulundukları yaş aralığına göre değerlendirildiğinde ise, genel olarak atılganlık boyutunda anlamlı farklılık görülmezken (P>0,05), diğer boyutlarda anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Yalnızca 17-21 yaş aralığındaki Türk öğrenciler ile Iraklı öğrencilerin atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Türk öğrencilerin atılganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuştur. 17-21 yaş aralığındaki Türk öğrenciler ile Iraklı öğrencilerin tüm saldırganlık ortalamalarında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. 22-26 yaş arası Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür (P<0,05). 27- 31 yaş arası Türk ve Iraklı öğrencilerin tüm boyutlardaki değerlerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Benzer şekilde 32 yaş ve üzeri Türk ve Iraklı öğrencilerin de tüm saldırganlık boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (P<0,05).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde saldırganlıkla ilgili yapılan araştırmalar, iki farklı yaklaşımla konuyu ele almıştır. Bunlardan birincisi saldırganlığın yaşla orantılı olarak arttığını ileri süren araştırmalar, ikincisi ise, saldırganlığın her dönemde gözlenebilen davranış görüntüsü olduğunu öne süren araştırmalardır. Donat Bacıoğlu ve Özdemir (2012)'ye göre her iki yaklaşım da yaş ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim çalışmamızda da 17-21 yaş

aralığından 32 ve üzeri yaş aralığına kadar geniş bir katılımcı grubu ile çalışılması ve saldırganlık düzeyleri ile ilgili bulgular da bunu destekler niteliktedir.

Erşan ve ark (2009) Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda okuyan öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışmada atılganlık ve yıkıcı saldırganlık puanları 21 yaşından büyük öğrencilerde 21 yaşından küçük öğrencilerden daha yüksek, fakat istatistiksel yönden anlamsız bulunmuştur.

Gökçiçek'in (2015) ortaöğretim öğrencileri üzerine yapmış olduğu çalışmasında yaşa göre yıkıcı saldırganlık puanları arasında mantıklı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Aksoyak (2015) ise yaptığı çalışmada spor yöneticiliği bölümünde okuyan 18-21 yaş aralığındaki öğrencilerin diğer yaş aralığındaki gruplara göre daha saldırgan oldukları sonucuna ulaşmıştır. Diğer taraftan aynı çalışmada antrenörlük bölümü öğrencilerinden 22-24 yaş aralığındaki öğrencilerin daha saldırgan olduklarını tespit etmiştir. Bu bağlamda saldırganlık üzerinde hangi bölümde eğitim görüldüğünün de etkisi olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin barınma yerine göre saldırganlık düzeylerindeki değişim incelendiğinde ailesinin yanında kalan Türk öğrencilerin tüm saldırganlık alt boyut ortalamalarının ailesinin yanında kalan Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuç istatistiki olarak da anlamlı bulunmuştur. Akraba yanında kalan Türk öğrenciler ile Iraklı öğrenciler arasında tüm alt boyutlarda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Yurtta kalan Türk öğrencilerin ise yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamaları Iraklı öğrencilerden yüksek bulunurken, atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Öğrenci evinde kalan Türk öğrencilerin ise yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuş, atılganlık boyutunda ise anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($P>0,05$).

Tok (2001) yaptığı çalışmada ailesi ile birlikte kalan üniversiteli öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Söz konusu çalışmaya göre ailesiyle birlikte kalan üniversiteli öğrencilerin puan ortalamaları, yurtta kalan ve akrabasında ya da tek başına kalan öğrencilerin puan ortalamalarıyla karşılaştırıldığında ailesiyle birlikte kalan öğrencilerin daha saldırgan oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum, kişinin ailesinden ayrı olarak yaşaması ile

birlikte daha özerk yaşamaya başlaması ve hareketlerinde daha kontrollü olması ile açıklanabilir.

Iraklı ve Türk üniversiteli katılımcıların saldırganlık alt boyutları sportif aktivitelerine göre değerlendirildiğinde ise spor yapan, ara sıra spor yapan ve spor yapmayan Iraklı ve Türk öğrencilerin tüm saldırganlık alt boyut ortalamalarında benzer neticelere ulaşılmıştır. Genel olarak bakıldığında atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılığın görülmediği istatistikî olarak anlamlı bulunmuştur. Fakat spor yapan, spor yapmayan ve ara sıra spor yapan Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının spor yapan, spor yapmayan ve ara sıra spor yapan Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir ($P<0,05$).

Kırımoğlu ve ark (2008) lise öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmada spor yapanlarla yapmayanlar, spor yapıp da müsabık olanlarla olmayanlar, spor yapan erkeklerle spor yapmayan erkekler ve spor yapan kadınlarla spor yapmayan kadınlar arasında saldırganlık düzeyleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edememişlerdir. Benzer şekilde Dervent ve ark (2010) da lise öğrencilerine yönelik gerçekleştirdikleri çalışmada spor yapanların yapmayanlardan daha fazla atılganlık özelliği gösterdiklerini tespit etmişler, ancak diğer saldırganlık özelliklerinde fark saptayamamışlardır. Şenyüz (2003) üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada spor yapmayan öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının spor yapanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmaya katılan Iraklı ve Türk üniversite öğrencilerinin gelir seviyesine göre saldırganlık alt boyutları incelendiğinde ise geliri (500-1500 TL-150,000-450,000 Dinar) arası olan Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu anlaşılmıştır ($P<0,05$). Geliri (500-1500 TL-150,000-450,000 Dinar) arası olan Türk ve Iraklı üniversite öğrencilerinin atılganlık boyutunda ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($P<0,05$).

Geliri (1501-2500 TL-450,000-750,000 Dinar) arası olan Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamaları Iraklı öğrencilerden yüksek bulunurken, atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($P>0,05$). Geliri

(2501-3500 TL-750.000-1.050.000 Dinar) arası olan Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının geliri (2501-3500 TL-750.000-1.050.000 Dinar) arası olan Iraklı öğrencilerin ortalamalarından yüksek olduğu saptanmıştır. Geliri (2501-3500 TL-750.000-1.050.000 Dinar) arası olan Türk öğrencilerin atılganlık boyutu ortalamalarının ise Iraklı öğrencilerin ortalamalarından düşük olduğu saptanmıştır. Fakat istatistiki açıdan anlamlı bulunmamıştır. Geliri (3501 TL ve üzeri -1,050,000 Dinar ve üzeri) olan Türk öğrenciler ile Iraklı öğrenciler arasında ise tüm alt boyutlarda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (P>0,05).

Tuzgöl (2000) lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ile ilgili yaptığı çalışmada gelir düzeyleri farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir. Benzer şekilde Şenyüz (2013) araştırmasında ailenin gelir düzeyi ile saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulmamıştır. Bu sonuçlar gelir düzeyinin saldırganlık üzerinde etkili olmadığını göstermektedir.

Neticede Iraklı ve Türk üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ile ilgili yaptığımız çalışmada genel olarak bakıldığında gelir düzeyi, yaş aralığı, cinsiyet değişkeni, sportif aktivite ve barınma yeri gibi değişkenler açısından Türk öğrencilerin saldırganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda saldırganlık düzeyi üzerinde içinde yaşanılan toplumun, toplumsal olayların özelliklerinin kişi üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma Iraklı ve Türk üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma 513'ü erkek 487'si ise kadınlardan oluşan 1000 kişilik bir katılımcı grubu ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma bulgularına göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin milliyet faktörüne bağlı olarak, atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmezken; yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı değişimler gözlenmiştir. Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerden daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında toplumsal özelliklerin birbirinden farklı olması ve toplumsal özelliklerin kişi üzerindeki etkisi gösterilebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri cinsiyet faktörüne bağlı olarak değerlendirildiğinde ise, atılganlık boyutunda istatistikî olarak hem erkeklerde hem de kadınlarda anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Diğer saldırganlık boyutlarında ise Türk erkek öğrencilerin ortalamalarının Iraklı erkek öğrencilerin ortalamalarından yüksek olduğu bulunmuş ve istatistikî açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Türk kadın öğrenciler ile Iraklı kadın öğrenciler arasında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre Türk kadın öğrencilerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı kadın öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan Iraklı ve Türk öğrencilerin medeni durumuna göre bir değerlendirme yapıldığında ise yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık boyutlarında bekâr Türk öğrenciler ile bekâr Iraklı öğrenciler arasında istatistikî anlamda bir farklılık görülürken, atılganlık boyutunda bir değişim görülmemiştir. Evli Türk ve evli Iraklı öğrencilerin boyutlarına bakıldığında ise, edilgen saldırganlık dışındaki tüm boyutlarda evli Türklerin ortalamaları evli Iraklıların ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Eşinden ayrılan Türk ile Iraklı öğrencilerin saldırganlık boyutlarına bakıldığında ise tüm boyutlarda anlamlı bir

farklılığa rastlanmamıştır. Tüm gruplarda farklı neticelere ulaşılmasının medeni durumun saldırganlık düzeyi üzerinde belirleyici olduğunu gösterdiği söylenebilir.

Iraklı ve Türk üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyine göre bir değerlendirme yapıldığında, 1., ve 3. sınıfta öğrenim gören Türk üniversite öğrencilerinin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı üniversiteli öğrencilerin ortalamalarından yüksek olduğu bulunmuştur. Atılganlık boyutunda ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. 2. sınıfta öğrenim gören Türk öğrenciler ile Iraklı öğrencilere bakıldığında ise atılganlık ve edilgenlik boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmazken, yıkıcı ve genel saldırganlık ortalamalarının Türklerin daha yüksek olduğu görülmüştür. 4. sınıfta öğrenim gören Iraklı ve Türk öğrenciler arasında bir karşılaştırma yapıldığında ise genel saldırganlık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmüş, Türk öğrencilerin ortalamaları Iraklı öğrencilerin ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Diğer boyutlarda ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Araştırmaya katılım gösteren üniversiteli öğrencilerin saldırganlık alt boyut ortalamaları bulundukları yaş aralığına göre değerlendirildiğinde ise, 17-21 yaş aralığındaki Türk öğrenciler ile Iraklı öğrenciler arasında tüm saldırganlık boyutlarında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Buna göre tüm boyutlarda Türk öğrencilerin değerleri Iraklı öğrencilerden yüksek bulunmuştur. 22-26 yaş arası Türk öğrencilerin ise yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamalarının Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür. 27-31 yaş arası Iraklı ve Türk üniversiteli öğrenciler ile 32 yaş ve üzeri Türk ve Iraklı öğrencilerin bulgularından benzer sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre bu yaş aralığındaki Türk öğrenciler ile Iraklı öğrenciler arasında tüm boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Katılımcıların barınma yerine göre saldırganlık düzeylerindeki değişime bakıldığında, aile yanında kalan Türk öğrencilerin tüm alt boyut ortalamalarının aile yanında kalan Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür. Akraba yanında kalan Iraklı ve Türk öğrencilerin alt boyutlarına bakıldığında ise tüm boyutlarda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yurtta kalan ve öğrenci evinde kalan Türk ve Iraklı öğrencilerin bulgularından ede edilen sonuçlar ise benzeşmektedir. Buna göre yurtta ve öğrenci evinde kalan Türklerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık

ortalamaları Iraklı öğrencilerden yüksektir. Atılganlık boyutunda ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Araştırmaya katılan Iraklı ve Türk öğrencilerin sportif aktivitelerine göre saldırganlık boyutlarındaki değişim incelendiğinde, genel olarak atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılığa rastlanmazken diğer boyutlarda anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür. Buna göre Türk öğrencilerin tüm gruplarda saldırganlık alt boyut ortalamaları Iraklı öğrencilerden yüksek çıkmıştır.

Iraklı ve Türk üniversiteli öğrencilerin gelir seviyesine göre saldırganlık boyutlarındaki değişime bakıldığında geliri (500-1500 TL-150,000-450,000 Dinar) arası olan Türk öğrenciler ile Iraklı öğrenciler arasında atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılık görülmezken, Türk öğrencilerin yıkıcı, edilgenlik ve genel saldırganlık boyut değerlerinin Iraklı öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür.

Geliri (1501-2500 TL-450,000-750,000 Dinar) aralığında olan Iraklı ve Türk öğrenciler saldırganlık düzeylerine göre değerlendirildiğinde Türk öğrencilerin tüm boyutlardaki saldırganlık ortalamaları Iraklı öğrencilerden yüksek bulunmuştur.

Geliri (2501-3500 TL-750.000-1.050.000 Dinar) aralığında olan Türklerin yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık ortalamaları Iraklı öğrencilerden yüksek bulunurken, atılganlık boyutunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Geliri (3501 TL ve üzeri -1,050,000 Dinar ve üzeri) olan Türk öğrenciler ile Iraklı öğrencilerin ise tüm alt boyut değerlerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Sonuç olarak, bu çalışmada Iraklı ve Türk üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri incelenmiş ve gelir düzeyi, sınıf seviyesi, milliyet, medeni durum, yaş aralığı gibi değişkenlere göre bir değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen sonuçların ışığında aşağıda konuyla ilgili çeşitli öneriler getirilmiştir.

Üniversite yılları ergenlikten çıkış dönemine denk geldiğinden dolayı kişinin karakter ve dünya görüşünün şekillendiği ve daha erken müdahale ve eğitimin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda özellikle ortaokul ve lise çağlarında henüz kişinin karakteri, kimliği yeni yeni otururken eğitim programları yol gösterici

olmalıdır. Bu bağlamda yapılacak rehberlik çalışmalarının ve aile-öğretmen işbirliğinin faydalı olacağı söylenebilir.

Yazılı ve görsel basında saldırganlık ve saldırganlığı önleme yolları ile ilgili tanıtıcı bilgilere yer verilebilir.

Toplumda her bireyin saldırganlık ile ilgili danışmanlık hizmeti alması ve bu hizmete kolayca ulaşabilmesi sağlanabilir.

Saldırganlık ile ilgili yürütülen çalışmalar daha geniş kapsamlı tutularak toplum adına daha faydalı sonuçlar üretilebilir.

Yapılan çalışma Iraklı ve Türk üniversiteli öğrencilerden oluşan belli sayıdaki katılımcılar ile sınırlıdır. Bu nedenle bu konu daha farklı gruplar ile farklı değişkenler üzerinden değerlendirme yapılarak araştırılabilir.

Diğer taraftan, literatürde saldırganlıkla ilgili çok sayıda çalışma olmasına rağmen, ülkelerin karşılaştırmalı olarak saldırganlık yapı ve düzeylerine yönelik çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Coğrafi olarak toplumlar birbirlerine ne kadar yakın olursa olsun, yaşantı alanı, sosyo-ekonomik yapı, kültürel değerler, sosyal olaylara verilen tepkiler ve yaşanış şekilleri, psikolojik yapıdaki düzey ve değişimlerinin saldırganlık duygusu üzerinde etkili olduğu söylenilebilir. İki ülke üniversite gençliğinin sosyo-demografik değişkenlere göre saldırganlık ve saldırganlık alt boyutlarındaki değişimlerin incelendiği çalışmamızın bu konuda yapılacak farklı boyut ve kapsamdaki çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

6. KAYNAKLAR

Açak M, 2011. İşitme engelli ve işitme engelli olmayan futbolcuların benlik saygıları ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Adıgüzel G, 2012. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin empatik eğilim, duyguları ifade etme ve öz-anlayış açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Aksoyak M, 2015. Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı yaşam tatmini ve saldırganlık düzeyi farklılıkları ve ilişkileri; (Erciyes Üniversitesi BESYO Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Arıcak OT, 1995. Üniversite öğrencilerinde saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Baş L, 2010. Öğretmen adaylarının saldırganlık ve umutsuzluk düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Cüceloğlu D, 1991. İnsan ve Davranışı. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu D, 2000. Yeniden İnsan İnsana. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Çağlayan HS, Fişekçioğlu İB, 2004. Futbol seyircisini şiddete yönelten faktörler. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12, 127-142.

Çakmak C, Yıldız N, Uslu S, 2012. İlkçağ Felsefesi. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Dalbudak İ, 2012. 13-15 yaş arası görme engelli sporcuların stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Davidoff L, 1988. Psikolojiye Giriş. Kahire, Sayed al-Tawab, Muhammed Ömer çevirisi, Najib Khuzam, McGrawhil Yayınevi.

Demirhan B, 2010. Ortaöğretim psikoloji dersi öğretim programlarının değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dervent F, Arslanoğlu E, Şenel Ö, 2010. Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımla ilişkisi (İstanbul ili örneği). Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1), 521-533.

Donat Bacıoğlu S, Özdemir Y, 2012. İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkiler. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi Uluslararası E-Dergi, 2(2), 169-187.

Efilti E, 2008. Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve denetim odağının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:19, 213-230.

Erden NK, 2007. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretmenlik Bölümleri Birinci Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Türleri. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Eroğlu SE, 2009. Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: Lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Erşan EE, Doğan O, Doğan S, 2009. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi. Cumhuriyet Tıp Dergisi, Sayı: 31, 231-238.

Galen BR, Underwood MK. 1997. A developmental investigation of social aggression among children. Developmental Psychology, 22, 589-600.

Girgis S, 1961. Kamusal Yaşamda Psikiyatri. Kahire,Arap Rönesans Evi, Kahire.

Gökçiçek S, 2015. Ortaöğretim kurumlarında spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık tutumlarının araştırılması (Samsun ili örneği). Yayımlanmış Yüksek lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Gültekin F, 2008. Saldırganlık ve öfkeyi azaltma programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve öfke düzeyleri üzerindeki etkisi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Halifa M, 1988. Sosyal Psikolojide Çalışmalar. Kahire, Qabaa Yayıncılık ve Matbaacılık.

Hayes N, 2011. Psikolojiyi Anlamak. İstanbul, Optimist Yayınları.

http://www.felsefe.gen.tr/psikoloji/psikolojinin bilim olma sureci.asp, (Erişim Tarihi: 15.11.2017).

Humpreys T, 1998. Aile, Terk Etmemiz Gereken Sevgili. İstanbul, Yeni Çizgi Yayınları.

Kabak F, 2009. Ergenlerde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Karadağ, E. 2010. Eğitim Bilimleri doktora tezlerinde kullanılan araştırma modelleri: Nitelik düzeyleri ve analitik hata tipleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 16(1), 49-71

Karataş Z, 2008. Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(3), 277-294.

Karayılmaz A, 2006. Amatör küme futbolcularını saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler. Yüksek Lisana Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaymak Özmen S, 2004. Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2), 27-39.

Kırımoğlu H, Parlak N, Dereceli Ç, Kepoğlu A, 2008. Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin spora katılım düzeylerine göre incelemesi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(2), 147-154.

Koç B, Büyükgöze Kavas A, 2015. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık, kişilerarası problem çözme becerileri, kişilerarası ilişki tarzları ve iletişim beceri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 4(2), 783-799.

Korkman H, 2015. İlkçağdan başlayarak bilimsel düşüncenin gelişim seyri içerisinde psikolojinin yeri. Asya Öğretim Dergisi, 3(1), 1-20.

Korkut F, 2002. İfade Edici Saldırganlık Ölçeğinin (ISÖ) Türkçeye uyarlanması üzerine bir ön çalışma. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.

Kurtiç N 2006. Futbol seyircisini saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler (Sakarya ili örneği). Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Kurtyılmaz Y, 2005. Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler (Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma).Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Okyaz B, 2017. 18-24 yaş arası teakwondo ve yüzme sporu ile uğraşan gençlerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Özmen A, 2006. Öfke: Kuramsal yaklaşımlar ve bireylerde öfkenin ortaya çıkmasına neden olan etmenler. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 39(1), 39-56.

Rahmah A, 1965. Ebeveyn tedavisinin kişilik oluşumundaki etkileri (Suriye Arap Cumhuriyetinde amaçlı çalışma), Yüksek Lisans Tezi, Şam Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Şahin ES, Korkut Owen F, 2009. Psikolojik ihtiyaçları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4 (32), 64-74.

Şahin H, 2011. Lise öğrencilerinde mükemmeliyetçilik ve saldırganlık ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Şahin HM, 2003. Sporda Şiddet ve Saldırganlık. Ankara, Nobel Yayınları.

Şahin NH, 2006. Türkiye'de klinik psikoloji: Varolan durum, sorunlar, geleceğe yönelik öngörüler ve öneriler. Türk Psikoloji Bülteni, Yıl: 12, Sayı: 39.

Şanlı S, 2014. Futbol müsabakalarında olaylarda yer alan seyircilerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi. Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Schneider D, 1976. Sosyal Psikoloji. Londra, Wiley.

Şen ÜS, 2005. Sanat eğitiminde bilimsel araştırma yöntemlerinin kullanılması. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1).

Şenyüzlü E, 2013. Üniversite öğrencilerinde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Sezer A, 2007. Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri, Anatolian Journal of Psychiatry, Sayı: 8, 206-214.

TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a3020dc6b3ca1.29293120, (Erişim Tarihi: 22.11.2017).

Tiryaki S, 1996. Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi (takım ve bireysel sporlar açısından bir inceleme). Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Tiryaki Ş, 2000. Spor Psikolojisi- Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama. İstanbul, Eylül Kitabevi

Tok Y, 2001. Cinsiyet rolleri ile ilgili farklı kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tuzgöl M, 2000. Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(14), 39-48.

Yalçın Y, 2009. Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi: antrenör cinsiyetinin rolünü belirlemeye yönelik Antalya ilinde bir uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Yavuzer H, 1991. Ana-Baba ve Çocuk. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Yıldız M, Fişekçıoğlu İB, Çağlayan H.S, Tekin M, Şirin E.F, Akyüz M, 2007.Fotbol seyircisinin sosyo-ekonomik yapısının şiddete etkisi. Erzincan Eğitim Fakületesi Dergisi Cilt-Sayı : 9(2), 145 Erzincan.

7. EKLER

EK-A: Kişisel Bilgi Formu

EK-B: Saldırganlık Envanteri

EK-C: Kişisel Bilgi Formu (Arapça tercüme)

EK-D: Kişisel Bilgi Formu (Arapça tercüme)

EK-A: Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı;

Bu çalışma, Irak ve Türkiye'de öğrenim gören üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi karşılaştırılması belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Anket sorularına vereceğiniz cevaplar gizli kalacak ve araştırmanın dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Anketlere kimliklerinizi belirtecek herhangi bir bilgi yazmayınız. Araştırmanın amaçlarına ulaşması, anket sorularını içtenlikle ve eksiksiz cevaplamanıza bağlıdır. Göstereceğiniz ilgi ve katkılar için teşekkür ederim.

Ahmed Sami Hasan
Selçuk Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
Ahmetsami955@gmail.com

Kişisel Bilgiler

Cinsiyetiniz: ( ) Erkek ( ) Kadın

Medeni Durumunuz: ( ) Bekar ( ) Evli Ayrılmış ( )

Sınıfınız?

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( )

Yaşınız?

17–21 ( ) 22–26 ( ) 27–31 ( ) 31 ve Üzeri ( )

Barınma Durumunuz?

Aile ile birlikte ( ) Akraba yanında ( ) Yurtta ( ) Öğrenci evinde ( )

Sportif Aktivite Durumunuz?

Yaparım ( ) Ara-sıra yaparım ( ) Yapmam ( )

Aylık Gelir Düzeyiniz?

500-1500TL ( ) 1501-2500 TL ( ) 2501-3500 TL ( ) 3501 TL ve üzeri ( )

EK-B: Saldırganlık Envanteri

Lütfen aşağıda verilen her durumu dikkatle okuyarak yanıt kâğıdı üzerinde, bu konudaki görüşlerinizi hangi uca daha yakınsa o uçta uygun gördüğünüz boşluğa (x) işareti koyunuz.

		Bana çok uygun	Bana kısmen uygun	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil	Kısmen uygun değil	Hiç uygun değil
1	Haklı olan kişi, karsısındakine doğal olarak herkesin içinde sert ve kırıcı davranabilir.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
2	Beni öfkelendiren kişiye genellikle öfkelenirim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
3	Haksızlık karsısında kişinin hakkını araması kendi bilek ve dil gücüne kalmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
4	Rahatsızlığımı içimde tutmaktansa bu duygumu beni rahatsız eden kişiye açabilirim, örneğin; dumanından rahatsız oluyorsam, yanımda sigara içene rahatsız olduğumu söylerim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
5	Başarısızlık karsısında kolay kolay ümitsizliğe kapılmam.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
6	Satın aldığım, fakat sonradan içime sinmeyen bir malı değiştirmeye götürebilirim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
7	Bir kişi beni küçük düşürmezse içimden onunla alay eder ve ona küfür ederim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
8	Bir şeyi çok istiyorsam, istediğimi açıkça belirtmem, imada bulunurum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
9	Bana haksızlık ettiğine inandığım kişilerin basına kötü isler geldiğini, mahvolduğunu hayal ederek avunurum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
10	Eğer bir düşüncenin doğruluğuna inanıyorsam, bu düşünceyi savunan tek kişi ben olsam bile yine de fikrimi savunurum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
11	Yeni tanıştığım kişilerle rahatça konuşabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
12	Karsımdakilere gerek olumlu gerek olumsuz duygularımı rahatça açabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
13	Eğer bir insan beni çok sinirlendirmişse üzerine yürüyebilirim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
14	Sinirlendiğimde bazen öyle kendimden geçerim ki ağzımdan çıkan sözlerin farkında olmam.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
15	Bu dünyada yasayabilmeleri için insanların acımasız olmaları gerekiyor.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
16	Bir dükkân, bir butik veya markette, satıcının benimle ilgilenmediğine inanırsam, onun sonradan çok fazla vaktini alarak intikamımı alırım.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
17	Bana emretmeye hakkı olmadığına inandığım bir kişinin buyruğuna ses çıkartmazsam da, ye verdiği isi yapmam ye da yapsam da bir şeye benzemez.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
18	Bir kişi beni kırsa fakat sonra özür dilese, beni ne kadar kırmış olduğunu en az birkaç kez üstü kapalı da olsa hatırlatmadan rahat edemem.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
19	Bir kimse görevini yapmadığında her kim olursa olsun bunu kendisine söylerim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
20	Çok saygı duyduğum bir kişi benimkinin tersi bir düşünceyi savunuyor diye kendi düşüncemi savunmaktan vazgeçmem.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
21	Topluluk karsısında konuşmaktan çekinmem.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
22	Benimkinin tersi olan görüş ve düşünceleri alt etmek bana keyif verir.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
23	Sinirlenirsem, tanımadığım kişilerle ağız dalaşına hatta tokatlaşma ya veya yumruk kavgasına girişebilirim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
24	Kişinin hakkını yedirmemek amacıyla başkalarının hakkını yemesini ters bir davranış değildir.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
25	Çevremdekiler istediklerimi yapana dek, imalar, iğnelemelerle onları tedirgin ederim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
26	İstemediğim bir şey yapmam istendiğinde ya o isi geciktiririm ya da bastan savma yaparım.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
27	Bir arkadaşım bir isteğimi yapmamakta direnirse ona, vaktiyle onun için yapmış olduğum iyilikleri hatırlatırım.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
28	Bir kimseden bir istekte bulunacaksam, araya bir aracı koymaktansa gider, yüz yüze görüşürüm.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
29	Birisi bende bir hata bulursa, ben de onun hatalarını bulur ve ortaya dökerim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
30	İstemediğim bir yer ve toplantıya gitme vakti gelince hastalanıveririm.	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

EK-C: Kişisel Bilgi Formu (Arapça tercüme)

أيها المشارك العزيز....

هذه الدراسة التي بين يديك, خططت لتحديد طرق التعبير عن العدوان لطلاب الجامعات الذين يدرسون في العراق وتركيا.

اجوبتكم على اسئلة هذه الدراسة الاستقصائية ستظل سرية ولن تستخدم في أي مجال اخر غير البحث. لا تكتبوا أي شيء يثبت هويتكم في ورقة الاستبيان. من أجل الحصول على نتائج البحث المطلوبة جاوبوا على الاسئلة بكل صدق ولا تتركوا أي أسئلة فارغة.شكرا جزيلا على تفهمكم و تعاونكم معي.

جـامعة سـلجوق/ تركيـا

معهد العلوم الطبية للدراسات العليا

كلية التربية الرياضية

الاسم:- احمد سامي حسن

طالب دراسات عليا, ماجستير رياضة/ فرع الادارة

البريد الاليكتروني ahmetsami955@gmail.com

المعلومات الشخصية

الجنس :- ذكر ( ) أنثى ( )

الحالة :- اعزب ( ) متزوج ( ) مطلق ( )

المرحلة :- 4 ( ) 3 ( ) 2 ( ) 1( )

العمر :- 31 ( ) 31 27 ( ) 26 22 ( ) 21 17 فما فق ( )

السكن الحالي:- مع العائلة ( ) مع الاقارب ( ) قسم داخلي ( ) مع اصدقاء الدراسة( )

حالة النشاط الرياضي :- دائما ( ) احيانا ( ) ابدا ( )

الحالة المعيشة :- 150000- 450000 ( ) 450000-750000 ( ) 750000- ( ) 1050000 1050000 فاكثر ( )

EK-D: Saldırganlık Envanteri (Arapça tercüme)

يرجى قراءة كل حالة من الحالات التالية بعناية ووضع علامة () على الفراغ في ورقة الإجابة حيث ترى وجهات نظرك اقرب الى الغاية التي تعتبرها مناسبة في هذه الغاية

ت		مناسبلي جدا	مناسب نسبيا لي	مناسب لي	بدون قرار	غير مناسب لي	غير مناسب نسبيا لي	غير مناسب لي اطلاقا
1	يمكن للشخص المحق الرد بعنف و جرح المشاعر وهذا من حقه الطبيعي							
2	غالبا اغضب على الشخص الذي يغضبني							
3	الامر متروك لمعصم المرء ولغته الخاصة للحصول على حقه عند الظلم							
4	يمكن لي فتح الموضوع مع الشخص الذي يزعجني عوضا عن جعلي منزعجا ، كمثال :إذا كنت أتضايق من الدخان اقول للشخص الذي يدخن							
5	عند الفشل لا ايئس بسهولة							
6	يمكن ان اغير الشيء الذي اشتريه اذا لم يعجبني بعد الشراء							
7	اسخر اسب الشخص الذي الذي يجعلني في موقف ضعيف							
8	لا ابدي ميلا شديدا لشيء اريده كثيرا بل اعتد							
9	أولئك الذين أعتقد أنهم غير مخلصين لي في اليأس،اتخيل أن الأمور السيئة قد مرت بهم،وأنهم قد لقوا حتفهم							
10	إذا كنت أعتقد ان فكرتي صحيحه،حتى لوكنت أنا الوحيد الذي يدافع عنها،فسوف أدافع عن فكرتي							
11	أستطيع التحدث بحرية إلى الناس الذين التقيت بهم للتو							
12	يمكن ان ابدي احساسي الايجابي والسلبي امام الاخرين							
13	إذا كان شخص يجعلني غاضبا جدا،وأنا قد اغضب و اتشاجر معه							
14	في بعض الاحيان عندما اغضب لااستطيع التحكم في الكلمات التي تخرج من فمي							
15	يجب ان يكون الانسان قاسياً للعيش في هذا العالم							
16	في متجر أو سوق،إذا كنت أعتقد أن البائع ليس مهتما بي ، سوف اخذ الكثير من وقته لانتقم منه							
17	اذا لم يكن من حق الشخص ان يأمرني للقيام بشي ما لا ابدي أي ردة فعل ولا اقوم بتنفيذ الامر او انفذه بشكل مختلف عن ما امر به							
18	إذا كان شخص ما قد جرحني و لكن بعد ذلك أعتذر، لا أستطيع الاسترخاء دون تذكيره بانه قد جرحني على الأقل عدة مرات							
19	اذا كان الشخص لا يقوم بمهمته أي كان هذا الشخص سوف اقول له ذلك							
20	اذا كان شخص ما من الذين اقدرهم جدا يدافع عن راي انا مقتنع بعكسه لا اتراجع ابدا في الدفاع عن راي انا							
21	أنا لا أمانع التحدث إلى المجتمع							
22	انه لمن دواعي سروري بالنسبة لي للتغلب على الآراء والأفكار التي هي عكس لأفكاري							
23	عندما اتناقش يمكن ان اتشاجر بالكلام ا اضربه بالكف او حتى الكمه اذا غضبت							
24	من اجل عدم اهدار حق الشخص فإهدار حقق الاخرين ليس تصرفا سلبيا							
25	احث و اوبخ الاخرين حتى ينفذوا ما اريده							
26	ان طلب مني القيام بشيء لا اريد القيام به قد اوخره او أواجهه							
27	اذكر صديقي بالحسنات التي قدمتها سابقا له ان لم يقم بتنفيذ ماطلبت منه							
28	إذا كنت سأقدم طلبا للشخص،أذهب إلى مكانه واتحدث معه وجها لوجه بدلا من ان اضع وسيط بيننا							
29	اجد اخطاء الاخر وافشيها اذا كان قد وجد بي خطاء ما							
30	عندما يحين وقت الذهاب الى مكان او اجتماع لا اريده أتمارض							

8. ÖZGEÇMİŞ

1990 Yılında Kerkük'te doğdu. İlkokul, Ortaokul ve Lise öğrenimini Kerkük'te tamamladı. 2011 yılında Kerkük Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliğinde lisans eğitimine başladı. 2015 yılında lisans eğitimini tamamlayarak Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulundan beden eğitimi mezun oldu. 2016 yılında Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı'nda Lisansüstü eğitimine başladı.